

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА
І СТУПЕНЯ №5 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

Формування бережного ставлення до природи в молодших школярів

Номінація «Позакласна та виховна робота»

Бойчук Ольга Юріївна,
учитель початкових класів,
«спеціаліст І категорії»,
тел.(097)9445148,
Дубина Алла Іванівна,
учитель початкових класів,
«спеціаліст вищої категорії»,
звання «старший учитель»,
тел.(098)3708863,
Лузихіна Людмила Олегівна,
учитель початкових класів
«спеціаліст вищої категорії»,
звання «учитель-методист»,
тел.(096)2614075

м.Вінниця
2020р.

Автори Бойчук Ольга Юрїївна, учитель початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І ступеня №5 Вінницької міської ради»,

Дубина Алла Іванівна, учитель початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І ступеня №5 Вінницької міської ради»,

Лузихіна Людмила Олегівна, учитель початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І ступеня №5 Вінницької міської ради».

Бойчук.О.Ю., Дубина А.І., Лузихіна Л.О. Формування бережного ставлення до природи в молодших школярів. Номінація «Позакласна та виховна робота». «Навчально–методичний посібник»/ Бойчук.О.Ю., Дубина А.І., Лузихіна Л.О. – Вінниця: ММК, 2020. 94с.

Рецензенти:

Сокольвак Олена Костянтинівна, заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу «Загальноосвітня школа І ступеня №5 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист

Сірко Ірина Юрїївна, учитель початкових класів комунального закладу «Загальноосвітня школа І ступеня №5 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист

Рекомендовано методичною радою
КЗ «Загальноосвітня школа І ступеня №5
Вінницької міської ради»
(Протокол №3 від 03.01.2020 р.)

У запропонованому посібнику викладено теоретичний аналіз актуальності проблеми формування бережного ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку. Авторами також здійснено опис різноманітних інноваційних прийомів, методів та форм позакласної роботи з учнями щодо формування в них екологічної компетентності. У додатку розміщено озробки позакласних заходів, занять екологічного гуртка, екскурсій.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ БЕРЕЖНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
1.1. Гармонізація взаємовідносин людини з природою в процесі формування екологічної культури.....	6
1.2. Особливості розвитку бережного ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку.....	11
РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ КЗ «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА I СТУПЕНЯ №5 ВМР»	
2.1. Інноваційні прийоми і методи формування екологічної культури молодших школярів.....	15
2.2 Організація роботи над проектами у позакласній діяльності молодших школярів.....	30
2.3 Організація та проведення екскурсій з молодшими школярами.....	35
2.4 Організація гурткової роботи в закладі.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48
ДОДАТКИ.....	50

Вступ

Глобальні зміни у навколишньому середовищі актуалізували проблему формування у дітей стійкого ціннісно-бережливого ставлення до природи, утвердження у свідомості підростаючого покоління дбайливої позиції щодо довкілля. Науково-технічний прогрес викликав бурхливий розвиток промисловості, сільського господарства, транспорту, чим зумовив появу великої кількості шкідливих речовин, побутових і виробничих відходів, що суттєво забруднюють і руйнують навколишнє середовище.

Сутність сучасного негативного, безвідповідального ставлення до природи полягає не лише у відокремленні людини від природи і в конфлікті з нею, а у нашому нерозумінні або небажанні зрозуміти, що людство може вижити лише усвідомлюючи себе невід'ємною часткою природи. Для того, щоб особистість була здатною розуміти проблеми довкілля, закони існування та гармонійного розвитку людини у біосфері необхідно формувати бережливе ставлення до природи рідного краю в контексті екологічної культури починаючи з дитинства. Таким чином, недостатність розвитку любові до природи та екологічної культури у дітей породжує безліч проблем.

Одна з них – виховання підростаючого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, оберігати, відтворювати та раціонально використовувати багатства рідного краю. У Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» одним із завдань освіти є «...формування світоглядної та екологічної культури школярів, їх загальних уявлень та понять про навколишній світ» [5]. Формування життєвих компетенцій учнів включає в себе такі поняття, «екологічна компетентність», «здоровий спосіб життя», «громадська та громадянська активність» та ін., тому особливої актуальності набуває цілеспрямована та систематична робота з учнями, починаючи з початкових класів, що сприяє створенню цілісного уявлення про світ, відповідальності людини за забруднення довкілля, необхідність збереження та відновлення природних ресурсів.

У Концепції Нова українська школа зазначено, що однією із ключових компетенцій, які необхідно формувати в учнів, є екологічна грамотність і здорове

життя. Позакласна робота у початковій школі потребує ефективних технологій, спрямованих на гармонізацію стосунків у системі "учні - довкілля", результатом якої має стати формування у дітей бережного ставлення до природи рідного краю [1;2].

Школа є важливим джерелом для природоохоронного виховання. А початковій школі, яка є однією із перших ланок становлення людини і громадянина, належить важлива роль у природоохоронному вихованні – психолого-педагогічному процесі, спрямованому на формування в учнів бережного ставлення до природи.

Природоохоронне виховання повинно починатися з самого раннього дитинства, оскільки діти особливо чутливі до добра, допитливі. Адже відомо, що інтерес до природи найбільший у дітей молодшого шкільного віку. Це пояснюється особливостями ігрової та дослідницької поведінки маленьких дітей. Саме у цьому віці слід закладати моральні основи, розвивати почуття прекрасного, вміння бачити красу природи.

Тому перед нами постає проблема: ***формування бережного ставлення до природи у молодших школярів.***

Виходячи з проблеми, нами сформульовані завдання:

1. Ознайомитись з теоретичними основами формування екологічної культури і бережного ставлення до природи у молодших школярів.
2. Систематизувати й узагальнити власний досвід роботи з порушеного питання.
3. Формувати основи екологічної культури молодших школярів.

Мета даного посібника – ознайомити з аспектами екологічного виховання в початковій школі, показати шляхи формування бережного ставлення до природи у молодших школярів.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ БЕРЕЖНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Гармонізація взаємовідносин людини з природою в процесі формування екологічної культури

Природа є потужним фактором виховання поваги й любові до своєї Батьківщини, могутнім засобом виховання в дітей ціннісних ставлень, моральних якостей, насамперед національної свідомості, яка є складовою освітнього процесу. Пріоритетним напрямком даного процесу – сформувати та розвинути у дитини повагу та любов до своєї країни, що включає в себе особливості моральної, художньо-естетичної, інтелектуальної, правової, трудової, екологічної культури. У сучасному світі проблема екологічної культури стає дедалі актуальнішою. Зіткнувшись з численними екологічними проблемами, людство прагне відновити існуючий досвід взаємовідносин людства і оточуючого середовища. У зв'язку з цим перед Новою українською школою, яка відіграє вирішальну роль у прищепленні дітям почуття відповідальності за рідну природу, стоять важливі завдання. Їх успішному розв'язанню сприятиме неперервна система екологічного виховання, яка охоплює всі ланки формування дитини як особистості. У Концепції нової української школи зазначається «Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.» [1;2] А от у Концепції екологічної освіти України зазначається, що «формування екологічної культури, гармонійних відносин людини і природи посідає в Україні особливе місце. Це викликано багатьма причинами, насамперед високим рівнем радіаційної, хімічної забрудненості навколишнього середовища. Тому нашим дітям українські необхідні відчуття відповідальності за природу як національну й загальнолюдську цінність, основу життя на землі, господарські, гуманні принципи природокористування» [5].

Науковці такі як Г. Беленька, С. Бондар, В. Вернадський, В. Грецова, О. Колонькова, О. Кононенко, Л. Лепіхова, Н. Лисенко, В. Маршицька, С. Ніколаєва, І. Новик, З. Плохій, О. Пруцакова, Н. Рижова, Л. Руденко, В. Сухомлинський, Л. Хоружа, С. Шмалей, Н. Яришева та ін. розглядають екологічне виховання як педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток в учнів екологічної культури. Метою екологічної культури визнається набуття учнями екологічних знань і навичок, прищеплення любові до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства, формування вміння екологічно виважено взаємодіяти з довкіллям, ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи [8].

Екологічне виховання та культура – це цілеспрямоване формування у людей різного віку екологічного мислення, екологічних, моральних, правових поглядів на природу і місце в ній людини. Екологічна культура має на меті не лише озброєння дітей новими екологічними знаннями, а й формування екологічно-компетентної особистості, тобто такої, яка здатна, керуючись здобутими знаннями, сформованими цінностями й досвідом, приймати виважені екологічно-доцільні рішення в життєвих ситуаціях – як у побутових, так і у природному оточенні. Саме ця особистісна характеристика зорієнтовує виховний процес і виступає показником якості сучасної екологічної освіти.

У полі зору дослідників процесу екологічного виховання та культури школярів перебувають питання формування та розвитку екологічної свідомості, екологічного світогляду, екологічної поведінки, екологічної освіти, а також еколого-аксіологічні аспекти, особливості організації процесу екологічного виховання в системі початкової освіти, загальноосвітньої школи тощо.

Рис.1 Модель структури екологічного виховання

Екологічне виховання – складова частина етичного виховання. Тому, під екологічним вихованням розуміється єдність екологічної свідомості і поведінки, гармонійної з природою. На формування екологічної свідомості роблять вплив екологічні знання і переконання. Екологічні уявлення формуються у молодших школярів в першу чергу на уроках природознавства. Знання, переведені у переконання, формують екологічну свідомість.

Екологічна поведінка складається з окремих вчинків (сукупність етапів, конкретних дій, умінь і навичок) і відношення людини до вчинків, на які роблять вплив на цілі і мотиви особи.

В сутності екологічного виховання та культури є дві сторони: екологічна свідомість, екологічна поведінка. Екологічна поведінка формується з роками і не стільки на уроці, скільки в позакласній і позашкільній діяльності. Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах навчання в школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання, добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості учнів. Формування відповідального відношення до навколишнього середовища, яке відбувається за умов її екологічної свідомості.

Екологічна освіта – один із аспектів гуманізації, який передбачає подолання споживацького ставлення до природи, екологічного невігластва і спрямований, зрештою, на відвернення загрози глобальної екологічної катастрофи.

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури. Завдання екологічного виховання – сприяти накопиченню екологічних знань, виховувати любов до природи, прагнення берегти, примножувати її, формувати вміння й навички діяльності в природі. Однією з умов успішної організації екологічного виховання молоді є чітке визначення його мети, яке формує високий прояв культури поведінки на природі. Головною метою екологічного виховання має стати формування екологічного світогляду, мислення, здатності до системного аналізу екологічних проблем і творчого їх розв’язання. Кінцевою метою екологічного виховання є формування особистості з високим рівнем екологічної культури, стрижнем якої є система суспільно важливих цінностей.

На думку В. Сергєєвої та О. Семенюк, за своєю сутністю екологічна культура є своєрідним кодексом поведінки, що лежить в основі екологічної діяльності. Екологічну культуру складають екологічні знання, пізнавальні та морально-естетичні почуття та переживання, зумовлені взаємодією з природою, екологічно доцільна поведінка у довкіллі [12].

Деякі вчені екологічну культуру розглядають як культуру єднання людини з природою, гармонічне злиття соціальних потреб людей із нормальним існуванням та розвитком середовища. Зокрема, І. Зверев, А. Захлебний, І. Суравегіна, Л. Симонова-Салєєва характеризують людину, що оволоділа такого роду культурою, як таку, що підкорює всі сили своєї діяльності вимогам раціонального природокористування, піклується про покращення навколишнього середовища, не допускає його руйнування і забруднення [3].

Складовими екологічної культури є екологічна свідомість, екологічні переконання, екологічний світогляд, готовність до екологічної діяльності, відповідальне ставлення до навколишнього середовища. У початкових класах забезпечуються елементарні знання про природу та взаємозв’язки в ній, взаємодію і взаємовплив людини й природи; розуміння погіршення стану навколишнього середовища; розвиток ціннісного ставлення до природи як джерела задоволення естетичних, пізнавальних, рекреаційних та інших потреб особистості; формування

елементів здорового способу життя та навичок екологічно доцільної поведінки.

Успіх екологічного виховання та культури великою мірою залежить від врахування ряду педагогічних вимог. На думку педагогів, головною умовою успішного формування в учнів екологічної культури є вміння поєднання навчального матеріалу екологічного змісту із практичною діяльністю школярів у природному середовищі [3].

Вивчення педагогічних умов екологічного виховання здійснюється на основі ознайомлення з теоретичними даними з наукових джерел, узагальнення передового педагогічного досвіду та власного досвіду роботи це зокрема, такі вимоги:

- комплексний підхід до вивчення природи, з використанням між предметних зв'язків;
- врахування вікових, індивідуально-психологічних особливостей школярів;
- організація безпосередньої діяльності учнів по охороні та поліпшенню природного середовища своєї місцевості під час навчальної та суспільно корисної праці;
- вибір оптимальних норм, методів і прийомів екологічного виховання;
- вплив вчителів на вихованців власним прикладом бережливого, дбайливого ставлення до навколишнього середовища;
- єдність дій усього педагогічного колективу школи в екологічному вихованню учнів [4].

У психологічній та педагогічній літературі обґрунтовані загальні положення щодо процесів сприймання і засвоєння учнями знань, виховання дітей певного віку. Психологи відзначають, на різних етапах свого життя школярі по різному усвідомлюють і сприймають навколишнє. До того ж кожен учень володіє йому одному притаманними особливостями пізнавальної діяльності, емоційного життя, волі характеру, поведінки. Кожен школяр потребує індивідуального підходу на основі вивчення і врахування психологічних особливостей формування його особистості [14].

Успіх екологічного виховання значною мірою залежить від врахування ряду

педагогічних вимог. При реалізації вимог екологічного виховання необхідний комплекс таких методичних засобів і прийомів, щоб вивчення природи, будь-яке спілкування з нею залишало в пам'яті дітей глибокий слід, обов'язково впливало б на почуття і свідомість [7].

Отже, екологічне виховання – це складна систематична діяльність педагога, що спрямована на розвиток в учнів екологічної культури. Завдання екологічного виховання – сприяння накопиченню екологічних знань; виховання любові до природи, прагнення берегти і примножувати її багатства; формування вмінь і навичок діяльності людині в природі.

Зазначимо, що екологічна культура – складова частина світової культури, якій властиве глибоке і загальне усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Свідоме засвоєння й оволодіння екологічною культурою має розпочинатися ще з дитинства, одночасно з засвоєння положень загальної культури. Школа покликана виховувати школярів у дусі любові до рідної природи, охорони навколишнього середовища.

1.2. Особливості розвитку бережного ставлення до природи у дітей молодшого шкільного віку

Важливо починати виховувати екологічну культуру з раннього віку, тому що молодший шкільний вік характеризується високим пізнавальним інтересом до світу природи. Учні початкових класів дуже допитливі, чуйні, щиро співчують і співпереживають навколишньому світу. Вікові особливості молодших школярів сприяють формування основ екологічної культури, що і є метою екологічного виховання. Тому система шкільної освіти повинна створити умови для того, щоб на рівні початкової загальної освіти закладалися основи екологічної моральності і культури [4].

Екологічна грамотність, дбайливе ставлення людини до природи формується поступово і нерозривно пов'язане з дійсністю. Діти з раннього віку, на основі чуттєвого сприйняття знайомляться з навколишнім світом. Вони, на початковому етапі соціалізації, бачать принципи взаємодії дорослих з природою. Іноді це знайомство має негативний характер. Тому основи дбайливого ставлення до

природи треба закладати у початковій школі. В цей час дітям, слід закладати моральні основи, розвивати почуття прекрасного, вміння бачити красу природи.

Особливості екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку розглянуто І. Мальчиковою, яка зосереджує увагу на завданнях учителя в цьому процесі, на важливості систематичності екологічних знань під час викладання навчального матеріалу [6]. У полі зору науковців перебуває педагогічна спадщина В. Сухомлинського щодо використання його ідей для розвитку екологічної культури молодших школярів [17]. Як зазначає І. Січко, ефективність використання ідей В. Сухомлинського полягає у тому, що вони допомагають формувати естетичні, практичні, екологічні, пізнавальні і моральні цінності у дітей. Водночас, вони сприяють розширенню уявлень дітей про явища неживої і живої природи, їх взаємозв'язки і взаємозалежності тощо [16].

Чутливість і емоційність дітей молодшого шкільного віку створюють умови для виникнення інтересу до самого себе, до людей, до свого здоров'я, до стану соціального та природного середовища, що є обов'язковою умовою екологічного виховання на цьому віковому етапі.

Початкова школа - важливий етап у формуванні науково-пізнавальної, емоційно-моральної, практично-діяльнісної взаємодії дитини до навколишніх і свого здоров'я на основі єдності емоційного і осмисленого пізнання природного і соціального оточення людини [1].

Дитина приходить до початкової школи. У неї ще не сформовані стійкі погляди, переконання, інтереси. Тому завдання вчителя – сформувати мислення та екологічну культуру кожного учня, навчити молоде покоління жити за законами природи, домогтися, щоб почуття особистої відповідальності за все живе на Землі, турбота про збереження природи стали рисами характеру кожної людини. Виховні заходи мають бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя, а у навчальному матеріалі не повинно бути перенасиченості психічною інформацією, яку діти неспроможні належним чином сприйняти.

В.О. Сухомлинський стверджував, що сама по собі природа не розвиває і не виховує. Залишивши дитину наодинці з нею, годі сподіватись, що вона під впливом

навколишнього середовища стане розумною, глибоко морально, непримиренною до зла [15].

Формування любові та бережливого ставлення до природи, як складової екологічної культури учнів початкових класів, представлено у вигляді схеми (рис.1).

Рис. 1. Схема формування екологічної культури у початковій школі.

У дітей молодшого шкільного віку ставлення до природи проявляється в пізнавальній сфері. Цьому сприяють два компонента:

- значимість в їх житті навчальної діяльності: велика частина учнів перших, так і других класів ще захоплені процесом пізнання, що є основним способом поведінки – їм цікаво дізнатися взагалі щось нове;

- оримане вміння читати: у молодших школярів з'являється можливість самостійно отримувати відповіді на свої запитання.

Процес освоєння дитиною навколишнього світу, як і процес розвитку особистості, є безперервним і, як вже було зазначено, відрізняється своєю інтенсивністю. У зв'язку з цим в екологічному вихованні школярів особливо важливий принцип «випереджаючого педагогічного впливу», лише завдяки якому можливо забезпечити дитині позитивний досвід взаємодії з навколишнім середовищем і «утримати» в системі цілеспрямованих впливів. Принцип «випередження» повинен поширюватися і на зміст процесу, і форми організації діяльності дітей [8].

Дитина шкільного віку освоює навколишній світ на предметно-діяльнісній та емоційно-чуттєвої основі. Сформована в цей період наочно-образна картина є

найважливішим чинником розвитку екологічної культури особистості в підлітковому віці. Ігрова творча діяльність, заснована на досвіді взаємодії з навколишнім середовищем, виступає «другою реальністю» у дитячому світосприйнятті.

Однак, найважливішою закономірністю процесу екологічного виховання та культури школярів є поступове подолання дитиною міфологічного світовідчуття, виділення природи і самого себе як самостійних об'єктів і перехід до усвідомленого взаємодії з навколишнім середовищем. При цьому інтенсивність емоційно-чуттєвого сприйняття не знижується протягом усього періоду.

РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ У КЗ «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І СТУПЕННЯ №5 ВМР»

2.1. Інноваційні прийоми і методи формування екологічної культури молодших школярів

Формування екологічної культури молодших школярів – одне з найважливіших завдань сьогодення. Виховання у дітей відповідального ставлення до природи – складний і довготривалий процес. Його результатом повинно бути не лише оволодіння відповідними знаннями та вміннями, а й розвиток уміння і бажання активно захищати, покращувати навколишнє природне середовище. Засадою формування феномена культури є унікальність феномена особистості як універсальної єдності можливостей мислити, вміти і могли [6]. Екологічна культура визначає способи і форми взаємовідносин людини із навколишнім середовищем.

Екологічна культура учнів шляхом упровадження інноваційних технологій виховання передбачає досягнення таких результатів:

- розуміння сучасних екологічних роблем;
- відродження традицій українського народу у ставленні до природи;
- засвоєння наукових знань про закономірності розвитку природи;
- оволодіння нормами екологічно виваженої поведінки в довкіллі;
- набуття навичок активної природоохоронної діяльності;
- зосередження уваги учнів на розв'язанні екологічних проблем [2].

Екологічне виховання учнів здійснюється під час урочної та позаурочної діяльності. Класна робота містить більше інформації, а позаурочна - більш цікава для дітей своєю вільною і своєрідною формою.

Серед важливих умов реалізації завдань компетентнісного підходу щодо формування ключових компетентностей учня - це партнерство, до якого долучаються педагоги і батьки. Якщо освіта це безперервний процес, то роль батьків, як координаторів, потребує глибинних знань не лише батьківської (родинної) педагогіки, а й елементарної обізнаності із тими процесами, які

відбуваються в освітянській сфері. Тільки в такий спосіб дитина зможе отримати розуміння, підтримку, а на перших порах – допомогу в оволодінні екологічною освітою.

Дуже активною формою організації екологічного виховання молодших школярів є екскурсії, походи, експедиції, вони є не тільки заходами відпочинку, а мають глибоку й серйозну освітню природоохоронну спрямованість, містять в собі також ряд завдань з екології, що сприяють розвитку творчих здібностей здобувачів освіти, під час яких, у них формуються позитивні установлення, навички спостережливості, орієнтації у позитивних і негативних явищах в природному середовищі, емоційно-естетичного сприйняття відповідальності за її стан.

Екологічне виховання молодших школярів має неодмінно поєднуватись з екологічною освітою. А його з успіхом можна здійснювати в такій формі навчання як ігровій. Педагогічно правильно організована ігрова діяльність формує досвід, дає змогу досягти повного їх самовираження, активності і свободи дій, що розумно поєднуються з вимогами взаємної поваги, пізнання навколишнього середовища, відчуття краси природи та її гармонії, розвитком почуття любові й турботливого ставлення до її об'єктів.

- **Гра "Птахи - рекордсмени".**

Технологія гри:

- на електронному ресурсі [LearningApps](#) відкриваємо гру "[Птахи - рекордсмени](#)";
- поєднайте зображення птаха з його рекордом;
- якщо ви правильно виконаєте завдання, пара стане зеленого кольору, якщо ні - червоного.
- Чи можете ви назвати птахів - рекордсменів за зовнішнім виглядом? Як називаються ці птахи і чому вони стали рекордсменами ви дізнаєтесь, коли виконаєте наступні завдання.

- **Гра "Впіймай літеру".**

Технологія гри:

- на електронному ресурсі [LearningApps](#) відкриваємо гру "[Впіймай літеру](#)";
- серед поданих літер виберу ту, якої не вистачає в слові;
- якщо завдання виконано правильно, віконечко засвітиться зеленим кольором, якщо ні - червоним.

- **Гра "Склади пазл"**

Технологія гри

- підготуйте свої планшети і смартфони;
- перейдіть на електронний ресурс [LearningApps](#);
- у розділі "мої класи" оберіть категорію "природознавство", знайдіть вправу "[Вологолюбні, водолюбні та посухостійкі рослини](#)"
- відкрийте пазл, перетягуючи назви рослин до відповідної категорії.

- **Гра «Так чи ні»**

— У вас на партах є сигнальні картки червоного і зеленого кольору. Якщо я читаю правильне твердження – підіймайте картку зеленого кольору, якщо я зачитую хибне твердження – червону. Будьте уважні.

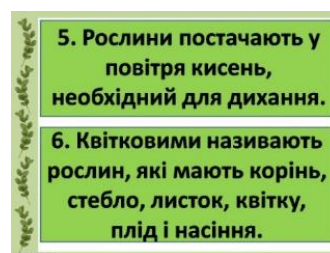
1. Для живлення рослинам потрібні лише сонячне світло і вода.
2. Уночі рослини тільки дихають.
3. Рослини – це організми, яким властиві, живлення, дихання, розмноження, ріст і розвиток.
4. Серед рослин розрізняють лише хвойні та квіткові.
5. Рослини постачають у повітря кисень, необхідний для дихання.
6. Квітковими називають рослин, які мають корінь, стебло, листок, квітку, плід і насіння.

Слайд 2

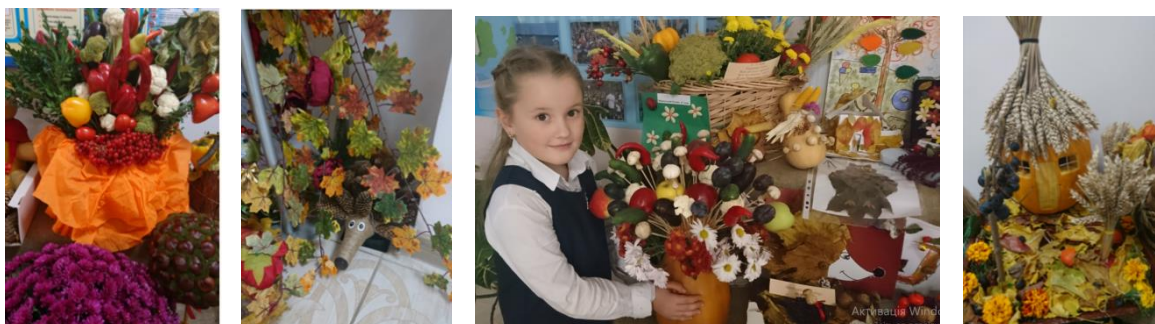
Слайд 3

Слайд 4

Інноваційні підходи в екологічному вихованні реалізуються у ході проведення нестандартних занять, використання нестандартних завдань чи запитань, форм роботи. Найчастіше проводяться такі заняття, як заняття-експедиція, заняття-суд, заняття-конференція, заняття-телепередача, віртуальна екскурсія, КВК, проєкт, інформаційне повідомлення тощо. Також є цікаві форми роботи з фізичного виховання, які взаємопов'язані із екологічним вихованням школярів. Наприклад, виконання фізичних вправ на свіжому повітрі для загартування організму, впровадження туризму та спортивного орієнтування, проведення походів, використання плавання і різних водних процедур на річках чи водоймах місцевості [18].

Фото 1-4. Виставка овочевих композицій «Дари осені»

Фото 5-7. Акція «Зберемо корм для тварин», «Збережемо планету».

Фото 8-9. Виготовлення листівки «14 жовтня свято козацтва».

Екологічні акції – дієва форма екологічного виховання. Акція може бути епізодичною або постійною. Такі заходи формують активну життєву позицію дитини, і тому їх краще проводити, починаючи з першого класу школи. Учні початкових класів охоче доглядають за рослинами, молодими деревцями й маленькими тваринами. Захищаючи їх та вирощуючи, діти разом з цим мимовільно стають і покровителями самої природи.

Представлення пам'ятки «Правила поводження в природі» членами гуртка «Екознавчик».

Рослини – це зелені легені планети. Вони з'явилися задовго до людини. Вони дають нам їжу, ліки, тепло, кисень для дихання. Вони є частиною природи, які людина повинна оберігати. І ми повинні їм віддячувати у відповідь. А як же ми можемо їм допомогти нам розкажуть учні з групи «Екологи», які підготували пам'ятку «Правила поводження в природі». Ця пам'ятка буде висіти в нашому класі .

Пам'ятка поведінки в природі

1. Не топчи, не зривай рослин!
2. Не губи квіток!
3. Пам'ятай: скромний невеличкий букет – ознака гарного смаку і свідомості людини, бережливості, доброти!
4. Не ламай, не каліч дерев, кущів!
5. Охороняй чистоту джерел і річок!
6. Не лови метеликів! Не руйнуй мурашників!
7. Не залишай в лісі багаття, порожніх консервних банок, скла!

Серед нетрадиційних форм екологічного виховання та культури досить поширеними є екологічна естафета, екологічний турнір, екологічний бумеранг, екологічна вікторина.

Альтернативою традиційним методам може бути метод проектів. В його основі лежить розвиток пізнавальної діяльності учнів, уміння самостійно

використовувати свої знання й орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення.

Творча «терапія» – відображення людиною довкілля та почуттів, викликаних ним, засобами мистецтва. Досить широко можуть бути використані засоби образотворчого мистецтва, ліплення (глина, пластилін), моделювання природними матеріалами, музика. Доцільно використовувати творчу «терапію» в структурі екопсихологічного тренінгу після вправ на емпатію (співпереживання) та ідентифікацію з природними об'єктами.

Імітаційне моделювання – прогнозування та демонстрація природних процесів і фрагментів екологічної реальності шляхом відбиття створеної моделі через особистісну включеність у неї.

Прикладом тренінгових вправ є екологічні казки. Учням пропонують згадати в своєму житті якісь факти або події, пов'язані з природою (асоціації можуть бути як позитивні, так і негативні), які вразили їх настільки, що залишились у пам'яті. Приблизно через 10 хв. роздумів можна починати слухати «екологічні казки». Для допомоги учням можна запропонувати папір, олівці або фломастери [3].

Заняття-тренінг з теми «Ріст і розвиток рослин»

1. Робота з роздатковим матеріалом.

— Подивіться уважно на насінини різних рослин. Декілька днів одну з них я поклала у вологе, тепле, світле місце, а іншу залишила без змін. Подивіться уважно, що з ними сталось. *(Набубнявіли, почали проростати, інші залишились без змін.)*

— Правильно. А зараз послухайте казку про подорож схожої насінини Квасолинки.

Казка

На гвіздочку в бабусиній коморі висіла торбина з квасолею. Жила в тій торбині маленька Квасолинка. Лежала вона поміж своїх сестер і мріяла про Сонце. Якось бабуся попросила онучку принеси мені торбинку з квасолею.

Дівчинка зняла торбу з гвіздка, внесла до кухні, висипала кілька жмень квасолі на стіл.

"От і мене з'їдять. Прощавай, любе, так і не побачене Сонечко!" - тихо промовила Квасолинка.

Онучка побачила маленьку в цяточкуква квасолинку і залишила її собі.

Кілька днів Квасолинка лежала в сірниковій коробці на Катрусиному письмовому столі і не втрачала надії побачити Сонце.

Та одного дня Катруся прийшла зі школи раніше, вона виклала на столі зо два десятки різноманітнихквасолинок і вирішила їх саджати..

Дівчинка пішла на город, викопала на грядці кілька ямок, а тоді в три рядочки посадила свою квасолю.

Сердешна Квасолинка так довго чекала на цей день бо хотіла побачити сонце, але небо було затягнуте хмарами.

(Відео «[Проростання квасолі](#)») У землі було вогко й темно. Квасолинці стало страшно. У неї всередині все ніби ворухилося, переверталось і тріщало. "Це кінець. Я, мабуть, вмираю. Ось так, проживши довге життя, я ні разу не бачила Сонця!"

За кілька днів її біла в цяточку шкірка тріснула - і те, що вже довгий час ворухилося вийшло назовні. "Я вже померла", - подумала Квасолинка.

Але ж ні, дихала, спрагло вбирала воду, відчувала тепло, що її оточувало... І росла!

Минуло ще день чи два і на поверхні землі з'явився маленький паросток. "Невже це я?" - аж не вірилося Квасолинці.

Щось тепле, сяюче і величне дивилося на неї з блакитного неба, ніжно пестячи золотавими променями – це було Сонечко. "Сонце! Яке ти гарне! Як же я хотіла тебе побачити! Дякую, що зігриваєш мене!

Сонечко всміхнулося Квасолинці, а вона простягла до нього рученята-листочки і трішечки підросла.

—Що ж сталося з квасолинкою в землі? (*Вона проросла.*)

— Які умови необхідні були насінині для цього? (*Вода, ґрунт, тепло, кисень*)

Слайд 1

Слайд 2

2. Інтерактивна вправа "[Що спочатку?](#)"

Технологія вправи

- підготуйте свої планшети і смартфони;
- перейдіть на електронний ресурс [LearningApps](#);
- у розділі "мої класи" оберіть категорію "природознавство", знайдіть вправу "[Що спочатку?](#)"
- розмістіть етапи розвитку рослини, які розміщені у вправі в хаотичному порядку, в правильній послідовності .

Висновки. Щоб рослина нормально жила і розвивалася, їй потрібні вода, світло, тепло, повітря та поживні речовини. Якщо не буде хоч однієї із цих умов, рослина загине.

Організація екологічної стежки створює умови для виконання системи завдань, які спрямовують діяльність учнів у природному оточенні. Цим визначається і ряд вимог до організації екостежки: вибір місця і протяжності маршруту та природних об'єктів, підготовка екскурсоводів тощо. Цей захід сприяє тому, що учні вивчають об'єкти і явища в самій природі, визначають види рослин і тварин, з'ясовують шляхи впливу людини на довкілля, дізнаються про види природокористування, накопичують досвід оцінювання характеру і результатів взаємодії людини і природи, оволодівають навичками екологічно грамотної поведінки в природному середовищі, розширюють свій кругозір щодо сучасних природоохоронних проблем і шляхів їх розв'язання.

Створення і функціонування в школі екологічного патруля є ще однією формою екологічного виховання. Робота екопатруля в школі спрямована на доведення кожному учневі важливості екологічних знань та дотримання норм

екологічно грамотної поведінки не тільки в природі, а й у школі, на вулиці, вдома. Протягом певного часу екологічний патруль збирає інформацію про різні види негативної поведінки й діяльності учнів у школі. Результатом таких постережень може бути випуск агітаційних листівок, бюлетенів, газет, дружніх шаржів тощо.

Виступ екологічної агітбригади «Економчики»

Тема. Збереження природних ресурсів – справа кожного

Мета. Інформування учнів закладу про можливості та необхідність збереження природних ресурсів, раціональне використання багатств рідного краю; поглиблення знань про енергозберігаючі технології; розвиток вмій і навичок економної поведінки; виховання активної громадянської позиції, економного користувача, самостійного вибору рішень .

Хід заходу

Учитель: Сьогодні ви побачите виступ агітбригади «Економчики», учнів 3-Б класу на тему. «Збереження природних ресурсів – справа кожного». Таку тематику ми обрали не випадково. Так як у нашій країні гостро постало питання ощадливого використання енергоресурсів, то одним із завдань освіти – підготувати громадян із високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури. Формування всіх цих понять прослідковується у виступах нашої агітбригади.

Виступ агітбригади

1. Танок « Пробудження квітів»

Учень: Ось вона – наша планета .

Ось вона – сонцем зігріта .

Ось вона – дощами вмита .

Морями оперезана .

Ріками помережана .

Поки жити планета ця буде ,

Слайд 1. Планета Земля

Поки світ ще в полоні краси
 Бережіть же красу її , люди ,
 Сонцем сяє хай крапля роси !
 Доля планети у наших руках !

Перегляд відеоролика «Природа і людина».

1. Виступ агітбригади.

2. Виступ І групи

Учень:

Зараз людина вже не може обійтися без електричного світла, тепла батарей в квартирі, продукції, що створює наш звичний комфорт. Люди звикли до цього і їм потрібно все більше і більше кількості енергії.

Учень:

Ми не звикли задумуватися над тим, що енергію треба заощаджувати. Комунальні витрати складали копійки, вода лилася цілими днями, теплотраси завжди гріли землю і повітря, ешелони вугілля виходили димом з електростанцій над нашими містами і селами.

Учень:

Енергія — це світло і тепло
 Це господарство , це вся промисловість
 Щоб місто розквітало і село
 Щоб затишно у всіх віках було.
 Енергію ви бережіть на совість!

Учень:

Тож знайте дорослі, і знайте всі діти
 Розумно енергію слід споживать.
 Енергію сонця, енергію вітру і ГЕО-енергію в працю призвать.

Як зберегти електроенергію?

- Встановлення двухфазових лічильників значно зекономить сімейні витрати.

- Використовуйте енергозберігаючі лампи освітлення. Це економить до 90% електроенергії. Крім того служать такі лампи до 50 разів довше звичайних ламп розжарювання.

- Економно користуйтеся побутовою технікою. Купуйте побутові прилади класу А.

- Завантажуй пральну машину повністю- це збереже 10 -15% енергії .

- Не ставте плиту поруч з холодильником. Якщо холодильник і плита стоять поруч, споживання енергії холодильником подвоюється.

- Не забувайте розморозувати холодильник. Чим товщий на продуктах шар льоду, тим більше споживання енергії. Можна заощадити 50% електроенергії з моделлю з функцією саморозморожування.

- Кипятіть стільки води скільки вам потрібно.

- Чистіть чайник від накипу. Накип, який утворюється в чайнику, збільшує витрати електроенергії на нагрів води на 30%

- Можна поклеїти у кімнатах світлі шпалери.

- Вимикайте за собою світло. При розумній економії можна зберегти 20-25% електроенергії.

- Вимикайте побутові прилади, коли вони не потрібні.

Слайди 2-3. Енергозберігаючі засоби

Виступ II групи

Учень

Вставим вікна, вставим двері,

Збережемо тепло в оселі.

Скажем «ні» вітрам , морозам,
Завірюхам, бурям , грозам.

Учень:

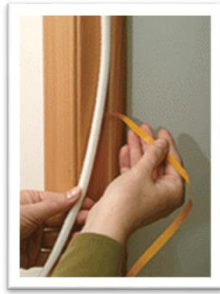
Економістами ростем
Прибуток всім ми принесем.
Нехай тепло, добро, порядок
Завжди дають нам всім достаток.
Процвітає хай країна,

Наша рідна Україна.

Як зберегти тепло в оселі?

- Вікна і двері - одні з перших джерел втрати тепла у приміщенні.
- Замініть старі двері та вікна на нові, або утепліть старі. Це дасть можливість підвищити температуру повітря в приміщенні на 4- 5 градусів.
- Утеплюйте стіни ззовні. Сучасні технології і матеріали дозволяють якісно утеплити стіни та інші частини будинку.
- Провітрюйте приміщення протягом 10-15 хвилин при широко відчиненому вікні. Через привідчинені впродовж багатьох годин вікна значно втрачається тепло.
- Обладнайте вентиляційні отвори спеціальними дверцятами або шматком картону. Це допоможе підвищити температуру на 3-5° С.
- Наклейте фольгу на стіну за батареєю. Це підвищить тепловіддачу радіатора на 20%.
- Перефарбуйте батарею в темний колір. Доведено, що темно-коричневий колір найкраще віддає тепло. З батареєю такого кольору на 8-10 % тепліше, ніж з білою.
- Не закривай батареї шторами. Занадто довгі штори та меблі біля батарей помітно зменшують ефективність опалення.
- Використовуйте жалюзі. Вони допоможуть скоротити втрати тепла на 8-15%, яке виходить через скло.
- Варто щільно зачиняти двері в квартиру і в під'їзд.

- Поставте лічильники тепла . Витрати на опалення приміщення зменшуються до 40%, якщо ти маєш індивідуальне опалення або лічильники тепла.

Слайди 4-5. Засоби для утеплення будинків

Виступ ІІІ бригади

Учень:

Все дорожчає в наш час
Зокрема - природний газ.
Щоб було тепло в родині,
Чай і кава гріли нас
Допоможемо Україні!
Учень, вчитель, слухай нас!

Слайд 6. Гроші

Як зберегти газ?

- Встановіть лічильники. Так ви будете сплачувати лише за дійсно використаний газ.
- Встановіть автоматичний котел.
- Якщо використовуєте газ для нагріву води, котел з електрозапалом буде вмикати газ лише тоді, коли потрібно.
- Не готуйте на великому вогні. Доведіть до кипіння страву і зменшіть вогонь.
- Використовуйте якісний посуд. Посуд із нержавіючої сталі швидше нагрівається та є менш енергозатратним.

Слайди 7-8. Засоби для економії газу

Виступ IV групи

Учень.

- Вода гаряча, вода холодна

Нам буде потрібна не тільки сьогодні

Людське марнотратство щодо води,

Може призвести всіх до біди.

У нас у школі всі це знають

Тому воду завжди зберігають.

Як зберегти воду та гроші?

- Встановіть водяні лічильники. При відсутності лічильників платиш вдвічі більше.

- Приймайте душ замість ванни. Витрати води при прийнятті ванни в -3 рази більше, ніж при прийнятті душа.

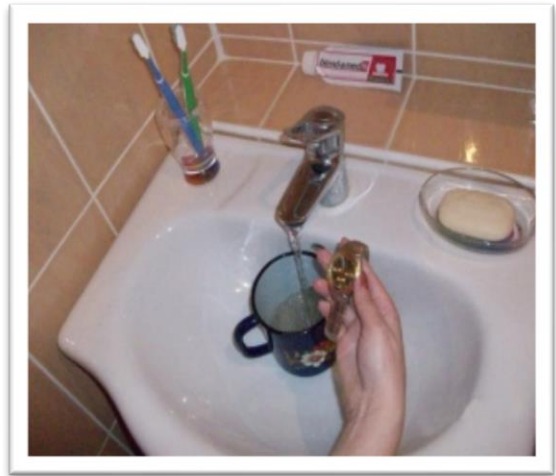
- Зважайте на стан сантехніки. Слідкуйте за станом сантехнічного обладнання. Полагодьте змішувачі, які протікають.

- Замініть зливний бачок унітаза на сучасний із кнопкою економічного зливу. Це зменшить обсяг води, що зливається, на 20 літрів на день. Економія: приблизно 54 гривень за рік.

- Закручуй кран, поки чистиш зуби. З повністю відкритого крана щохвилини витікають 15 літрів води. Закручуючи кран, ти заощадиш 900 літрів води на місяць на кожну людину.

- Не мийте посуд у проточній воді. Набирай у раковину – це дозволить витратити наполовину менше води.

- Посудомийна машина суттєво економить витрати води. Приблизно 8-15 тис. літрів теплої води на рік. Економія: приблизно 112 грн./рік.

Слайди 8-9. Засоби для збереження води

Учениця:

Усі люди на планеті турбуються про долю спільного довкілля, адже воно – джерело тепла, добра й краси. І саме тому пам'ятаймо: Земля — не рабиня наша, а мати; а ми на своїй планеті — не тимчасові мешканці, а мудрі господарі.

Пісня

(на мотив пісні «Маленька країна»)

У Всесвіті є така планета:

Зветься вона Земля.

Люблять її дорослі й діти,

Хоч вона і мала.

Все навкруги цвіте й буяє,

Щедрий дає врожай.

І нам життя Земля дарує –

Це найдорожчий дар.

Фото 10. Виступ агітбригади «Економчики»

Приспів:

Рідна моя Земля,
Рідна моя Земля,
Вічно живи й квітуй у світі,
Щастя даруй, життя.
Глянь на красу природи гарну –
Більше ніде нема.
Лиш на Україні – батьківщині
Літо, весна й зима.
Осінь на стіл у дім приносить
Овочі й фрукти теж.
Це вітаміни для людини,
Соки й добро без меж.

Приспів

Є на Землі чудове місто.
Річка Південний Буг.
Ти збережи красу природи,
Діло твоїх це рук.
Бо це наш край і батьківщина,
Отчий наш тут поріг.
Слався, квітуй, моя Україно,
Святий наш оберіг.

Приспів

Разом: Рідна Земля, живи!

Вечори запитань і відповідей - одна з ефективних форм організації підприємницької діяльності учнів. Це цікавий і живий засіб роз'яснення учням різноманітних питань економічного життя України, виробництва, науки, техніки, культури.

Позакласна робота має досить широкі можливості для залучення учнів до розвитку, поглиблення та удосконалення навичок роботи в STEAM-навчанні. Форми STEAM-освіти в позакласній роботі можуть бути досить різноманітними: STEAM-лабораторії та гуртки, конкурси, квести, майстер-класи, STEAM-проекти. Використання STEAM-технологій за своїм характером дає змогу учителю не лише поглибити знання з окремих наукових тем, які вивчалися на уроці, а й розвивати креативне мислення та формувати дослідницьку компетентність, поліпшити соціалізацію особистості, оскільки така діяльність розвиває комунікативні компетентності під час роботи в команді (додатки).

Таким чином, успіх екологічного виховання та освіти залежить від використання та правильного поєднання різних методів, форм і засобів. Оволодіння екологічними знаннями – важливий ланцюг у процесі навчання і виховання дітей. Результатом екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку стають розвинене емоційне сприйняття, бажання активно включатись у роботу з охорони й захисту об'єктів природи. Екологічне виховання та природоохоронна робота в школі, як складова частина освітнього процесу, потребують комплексного підходу, забезпечують поєднання морального, трудового, естетичного виховання, що сприяє всебічному розвитку особистості здобувача освіти.

2.2. Організація роботи над проектами у позакласній діяльності молодших школярів.

Проектне навчання (project-based learning) дедалі більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. Численні дослідження вказують на те, що після його успішного впровадження в учнів покращується мотивація до навчання та підвищується рівень досягнень. Також така форма роботи допомагає реалізувати частково програму ранньої профорієнтації учнів, аби в майбутньому випускники свідомо обирали професію і навчальний заклад.

Проектне навчання – це метод, навчаючись за яким, учні, певний час досліджуючи і реагуючи на справжні, цікаві та складні питання, отримують потрібні знання та навички.

Навчання на основі проекту передбачає наступне:

- учні застосовують знання та навички для вирішення реалістичних проблем у реальному світі;
- підвищується рівень відповідальності учня за виконаний обсяг роботи;
- вчителі виконують ролі тренерів та фасилітаторів дослідження, проводять рефлексії;
- часто учні працюють в парах або групах.

Такий формат навчання передбачає залучення учнів до систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети.

Навчальний проєкт для учнів – це можливість зробити щось самостійно чи з товаришами, це дослідження, яке допомагає виявити і розвинути природні задатки, це нові відкриття та знання. В основі кожного навчального проєкту лежить близька й актуальна для учнів проблема, вирішення якої сприяє розвитку пізнавального інтересу, самоствердженню особистості, отриманню задоволення від активної пошукової діяльності.

Позакласний захід з природознавства і трудового навчання з елементами екологічного виховання, проведений у рамках реалізації пошуково-дослідницького проєкту «Допомога птахам узимку»

Тема. Як живеться вам, птахи, на гребінчиках дахів? Практична робота. Аплікація «Снігур».

Мета. Розширити та поглибити знання вихованців про птахів, прищеплювати любов і дбайливе, доброзичливе ставлення до пташок, бажання допомагати їм взимку, розширити знання про зимуючих птахів, повторити, що їм корисно вживати в їжу, а що шкідливо; повторити правила ТБ на позакласному заході, правила користування клеєм та ножицями, виховувати охайність, уважність.

Хід заходу:

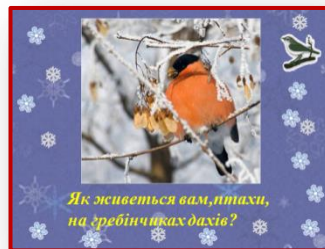
I. Орг.момент.

II. Використання оздоровчих технологій. Фітотерапія.Вдихання пахощів лікарських трав.

III. Повідомлення теми та мети заходу.

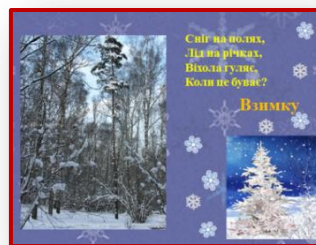
Сьогодні у нас інтегрований позакласний захід: у ньому буде переплетено знання з природознавства і практична діяльність з трудового навчання. (Слайд

1) Тема його звучить так:

Слайд 1

Відгадування загадки про зиму (Слайд 2):

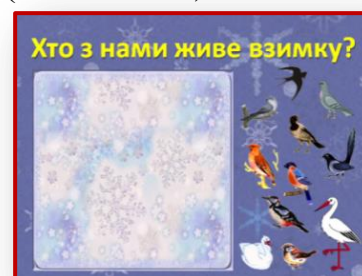

Слайд 2

IV. Участь у грі «Хто з нами живе взимку?» (Слайди 3-4)

Слайд 3

Слайд 4

V. Актуалізація опорних знань з природознавства. Розгадування сканворду. (Слайд 5)

Слайд 5

VI. Розповідь вчителя про життя птахів взимку. (Слайди 6-11)

Слайд 6

Слайд 7

Слайд 8

Слайд 9

Слайд 10

Слайд 11

VII. Створення проблемної ситуації.

1. Слухання співу птаха, спроба дізнатися, хто це.
2. Відгадування загадки про снігурів. (Слайди 12-13)

Слайд 12

Слайд 13

7.1 Перегляд відеофільму « Пташина їдальня. Чим годувати птахів взимку в годівниці?»

https://www.youtube.com/watch?v=uf26brr_Sb0

7.1. Показ зразка аплікації, ознайомлення з порядком її виконання.

(Слайд 14)

Слайд 14

7.2. Повторення правил з ТБ під час роботи з клеєм та ножицями.

VIII. Виконання роботи.

IX. Показ кращих робіт. (Фото 11-13)

Фото 11-13. Показ кращих робіт.

X. Перегляд фільму «Допоможи птахам взимку» (слайд 15)

<https://www.youtube.com/watch?v=-qRVNcxD-lg>

Слайд 15

XI. Підсумок заходу.

2.3. Організація та проведення екскурсій з молодшими школярами

Екскурсія – особливий вид навчальних занять, який проводиться за межами класної кімнати для безпосереднього сприйняття і спостереження учнями об'єктів та явищ, пов'язаних з вивченням програмового матеріалу.

Даний вид роботи спрямований на задоволення пізнавальних потреб учнів, їх фізичний та інтелектуальний розвиток, зміцнення здоров'я, уміння

помічати цікаве, незвичне. Екскурсії також мають велике виховне значення, так як сприяють вихованню таких якостей особистості, як вдумливість, інтерес та любов до природи, кмітливість, уміння бачити прекрасне у навколишньому світі, старанність, самостійність тощо. Вони розширюють кругозір дітей, розвивають спостережливість, уміння бачити те, що раніше відбувалося поза їх увагою, виробляють практичні навички та вміння – орієнтування у просторі, визначення видів ґрунтів, рослин, тварин, формують уявлення про їх життя, живлення, значення тощо.

Під час екскурсії учні сприймають природу безпосередньо різними органами чуттів.

Екскурсії сприяють:

- розвитку пізнавальних здібностей учнів, уваги, спостережливості, мислення, моторики, творчої уяви;
- вихованню таких якостей особистості, як уважність, спостережливість, кмітливість, інтерес та любов до природи, уміння бачити і розуміти прекрасне;
- виробленню навичок самостійної роботи.

Етапи екскурсії:

- 1) підготовка вчителя до екскурсії,
- 2) підготовка учнів до екскурсії,
- 3) проведення екскурсії,
- 4) підсумки екскурсії.

Фото 14-16 Екскурсія в с. Гайове, планетайї, Музей води.

Фото 17-18 Експедиція на страусину ферму.

План проведення екскурсії до Подільського зоопарку

Тема. Експедиція до Подільського зоопарку

Мета: познайомити учнів з тваринами Подільського зоопарку, який розташовано у м. Вінниці, поглибити знання про різноманітність тваринного світу на Землі, дати поняття про зоопарк як осередок, де можна зберегти і розмножити рідкісних тварин, формувати передумови пошукової діяльності, розвивати у дітей пізнавальні здібності, творчу уяву; виховувати дбайливе ставлення до тварин і живої природи в цілому.

Етапи екскурсії:

1. Підготовка вчителя до екскурсії.

Добір матеріалу про Подільський зоопарк.

2. Підготовка учнів до екскурсії.

Учні за допомогою батьків збирають з преси та Інтернету інформацію про тварин зоопарку та про їх уподобання у харчуванні

3. Проведення екскурсії.

I. Організаційний момент

Загадування загадки.

— Діти, сьогодні ми вирушимо на екскурсію, але спочатку я загадаю вам загадку.

Я ходив туди із татом.

Звірів бачив там багато.

Мавпу, лева, і слона,

Ще й ведмедя, крокодила...

Всіх запам'ятать — несла. **(Зоопарк)**

— Зараз ми підемо на екскурсію до зоопарку. Згодні?

— Але перш, ніж піти туди, нам потрібно купити квитки. Квиток я дам усім, хто правильно відповість на питання.

— Які тварини живуть у зоопарку?

(Відповіді дітей).

— Усі ці тварини живуть далеко і, якщо б не зоопарк, то цих тварин ми могли б побачити лише на картинках або в кіно.

— Чи знаєте ви правила поведінки в зоопарку?

Обговорення з дітьми правил поведінки в зоопарку.

— Діти, в зоопарку над клітками висять таблички, на яких написано «Тварин годувати заборонено». Як ви вважаєте, чому? (Відповіді дітей.)

— Уявіть, що вам цілий день даватимуть цукерки, печиво, свіжий хліб, банани і багато чого іншого. Що трапиться? (Відповіді дітей.) Правильно, заболять животи і зуби. І тварини на волі теж не їдять цілий день. Крім того, багато людей не знають, що можна їсти певній тварині, тому кидають у клітки будь-що. Тварини від цього дуже хворіють і навіть можуть померти.

— Що ще не варто робити в зоопарку? (Відповіді дітей.) Правильно, наближатися до кліток і тим більше просовувати туди руки.

Адже клітка — це будинок тварини, і вона цей будинок охоронятиме. І, звісно ж, не можна галасувати в зоопарку! У зоопарку завжди багато народу, а тварини звикли в лісі до тиші.

Демонстрування символів — правил поведінки в зоопарку:

«Не годуй тварин», «Не гладь тварин», «Не дратуй тварин», «Не галасуй», «Не просовуй руки в клітки з тваринами».

Повторення правил поведінки під час екскурсії по місту.

II. Проведення екскурсії на місці.

2.1. Розповідь вчителя.

Вінницький зоопарк - це краще місце для прогулянок з батьками. Компактний і водночас просторий звіринець став притулком для тварин різних видів, які прекрасно почувають себе в умовах місцевого середовища.

Зоопарк був заснований в 2005 році і є наймолодшим з усіх зоопарків в Україні. Для того, щоб наповнити вольєри тваринами, працівникам знадобилася допомога одразу чотирьох зоопарків. Ними стали Київський, Черкаський, Рівненський, а також Менський звіринці.

У молодому Вінницькому зоопарку проживають екзотичні страуси, антилопи, верблюди, дикі кабани, олені, кулани. Гості також можуть побачити бізонів, зубрів, кіз, поні, індійських биків, муфлонів, фазанів, павичів та багатьох інших. В цілому, звіринець налічує не менше 400 особин - представників різних видів тварин. Все вольєри розташовуються в особливому порядку - щоб сусідство тварин було комфортним. Тут є спеціальні зелені зони у вигляді саду, що розділяють звірів по середовищах проживання.

2.2.Новини зоопарку.

Вінницький зоопарк поповнився трьома малюками: зубром, куланом і бізоном (Фото. 19-21.). Усі звірі народились у травні, червні і липні 2012 року.

Фото 19

Фото 20

Фото 21

У грудні 2015 року на 10-річчя Вінницькому зоопарку подарували кобилу рідкісної гуцульської породи (Фото 22).

Назвали "Вартою", в честь українсько-польського підприємства, яке її подарувало.

До Вінниці звірів привозили зі всієї України: з Київської, Рівненської, Чернігівської областей. Від звичайних зоопарків Вінницький зоорозплідник відрізняється тим, що у нас тварини живуть у напіввільних умовах.

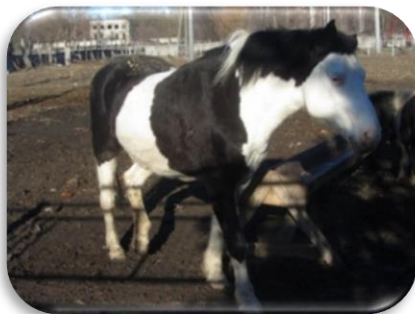

Фото 22

2.3.Оглядова екскурсія по зоопарку, підгодовування тварин під наглядом дорослих.

2.4.Екологічна зупинка біля вольєру зубрів. Розповідь про зубрів.

Зубрів називають тричі народженими (Фото 23). Це дуже великий, могутн ьої

статури дикий бик заввишки до 2 метрів і масою до 1 тонни. Перше народження цього виду тварин, тобто поява на Землі, відноситься до часів глибокої давнини. Він був сучасником гігантських мамонтів, волохатих

Фото 23

носорогів печерних ведмедів, зустрічався з первісною людиною і дожив до наших днів. Як його називали наші далекі предки, звичайно, ніхто не знає.

Прошло багато тисячоліть, і друге народження, народження в науці, сталося в 18 столітті, коли знаменитий шведський вчений Карл Лінней назвав ЗУБРА по латині БІЗОН БОНАЗУС. Ця назва існує і понині в зоологічній науці. В цей час зубри ще бродили цілими стадами в ряді країн Європи, населяючи ліси і лісостеп. Однак їх нещадно переслідувала людина заради м'яса, шкури і просто спортивного полювання.. Вбити великого звіра доставляло велике задоволення багатим вельможам.

В кінці 19 століття жалюгідні залишки зубрів збереглися лише в лісовому масиві, відомому під назвою Біловезька пуца і на Кавказі, у верхів'ях річки Кубані.В Біловезькій пуці останній зубр був убитий в 1919 році, а в 1927 році «попрощалася» з могутнім лісовим красенем і річка Кубань. Зубр в природі зник. Однак сталося диво - народження зубрів втретє, вірніше відродження, яке може служити яскравим прикладом можливостей людства в порятунку цих диких тварин.Деяка кількість цих лісових велетнів містилася в зоопарках і

розплідниках Європи. Цих звірів підраховали. Їх виявилося 45. З ініціативи вчених було організовано Міжнародне товариство з охорони зубра.

Через кілька років у Біловезькій пущі знову з'явилися новонароджені (втретє) зубри, відібрані із числа утримуваних в неволі.

На сьогодні могутній красень зубр - живий пам'ятник лісів Європи - врятований зусиллями людей, відданих справі охорони природи.

До нас на уроки приходить зубренятко Вінні,
якого назвали так в честь нашого міста,
де теж було відновлено поголов'я зубрів. (Фото.24.)

Фото 24

III. Підсумок екскурсії

Проведення дидактичних ігор.

— Діти, вам сподобалося в зоопарку? (Відповіді дітей)

— Зараз ми з вами пограємо. (Гру можна проводити на місцях для відпочинку у зоопарку).

Гра «Покажи тваринку».

Я читатиму загадки про тварин, які живуть у зоопарку, а ви маєте всі разом показати, як ця тварина пересувається. (Лисиця, ведмідь, мавпа)

1. Я руда, низького росту,

Хитра я і довгохвоста.

На курей я вельми ласа –

В них таке смачненьке м'ясо...

Вовку-брату я сестриця,

А зовуть мене... (Лисиця)

2. Буркотливий, вайлуватий,

Ходить лісом дід кошлатий:

Одягнувся в кожушину,

Мед шукає і ожину. (Ведмідь)

3. Як на гойдалках, на вітках

Вони плигають у клітках.

Граються, кривляються,

Разом забавляються.

А веселі ці малята —

Пустотливі... (Мавпенята)

— А тепер пограємо в гру «Хто зайвий?». Ви маєте визначити на слух, хто зайвий, і довести, чому саме?

Вовк, лисиця, кішка, заєць.

Собака, корова, жираф, кінь.

— **Пограймо у гру «Зоопарк».**

Я буду показувати картинки із зображенням тварин. Цю тварину ви повинні описати і сказати, що вона любить їсти.

IV. Підведення підсумків .

4.1. Організоване повернення додому.

4.2. Підсумкова бесіда.

- Де ми були на екскурсії?

-Про що нове ви дізналися на екскурсії?

4.3. Завдання для спостережливих.

- Вдома намалювати або зліпити з пластиліну тваринку, яка сподобалася найбільше.

2.4 Організація гурткової роботи в закладі.

На думку В. О. Сухомлинського, в основі дитячого мислення, почуттів та творчості – природа. Видатний педагог вважав, що формувати в людини ставлення до рідного краю як частки природи слід розпочинати з раннього віку [15]. На сьогоднішній день, щоб виростити повноцінну особистість, яка буде піклуватися про природу, щоб зберегти її для майбутніх поколінь, потрібно виховувати любов до навколишнього світу у дітей з раннього віку в сім'ї, дошкільних та освітніх закладах. Важлива роль у формуванні бережного ставлення до природи особистості належить організації гурткової роботи в початковій школі. Саме у ній вирішуються такі завдання, як формування у дітей

елементарних знань про природу та людину як її частину. Адже від якості, глибини та обсягу знань, якими оволодіває підростаюче покоління, значною мірою залежить прогрес суспільства та майбутнє нашої планети [11]. Гурткова екологічна робота з учнями початкових класів повинна виховувати активну життєву позицію дітей у ставленні до оточуючого середовища: формувати навички прородоохороної поведінки, почуття відповідальності за стан довкілля, активізувати діяльність дітей щодо охорони та поліпшення стану навколишнього середовища [10].

Ми вирішили розробити план роботи гуртка «Екознавчик», так як у молодшому шкільному віці закладається фундамент моральної поведінки, починає формуватися громадянська спрямованість, що відкриває великі можливості для формування позитивних якостей характеру та основ виховання, особливо, в контексті любові до природи рідного краю: екологічного мислення, екологічної етики, моралі та культури.

План роботи гуртка «Екознавчик»

Мета:

- виховувати любов до природи, навчати дітей розуміти і знати природу;
- сприяти естетичному вихованню учнів, формувати в учнів екологічну культуру;
- надати та розширити знання про компоненти природи і деякі процеси, що відбуваються в ній, про зміни, спричинені діяльністю людини, про особливості охорони природних ресурсів.

Завдання:

- надати учням певні знання про природу, виховувати творчу особистість;
- навчити любити і розуміти природу, спостерігати за змінами у природі;
- вести фенологічний календар спостережень, доглядати за рослинами;
- застосовувати знання на практиці, вміння спілкуватися з природою.

Діяльність екологічного гуртка сприяє розширенню і поглинанню знань учнів з природознавства, сприяє екологічному та естетичному вихованню.

Очікувані результати:

Вихованці:

- вчаться спілкуватися з природою, відчують потребу оберігати й примножувати її;
- досліджують природні особливості рідного краю;
- проявляють доброту, чуйність, любов до всього живого у світі через пізнання краси рідного краю;
- приймають участь у проектній роботі;
- вчаться догляду за зеленими насадженнями;
- приймають участь в еколого-натуралістичних, природоохоронних заходах.

Форми і методи роботи гуртка: бесіди, екскурсії, фенологічні спостереження, екологічні ігри, робота з додатковою літературою, інтернет ресурсами, проектна діяльність, природозахисні акції, практична допомога тваринам взимку.

План роботи гуртка

«Екознавчик» на I семестр 2018-2019 навчального року

№	Дата	Тема заняття	Кількість годин
1.		Вступ. Мета, завдання роботи гуртка. Знайомство з екологічними іграми та казками.	1
2.		Що таке природа. Екскурсія до парку. Збір природних матеріалів.	1
3.		Практичне заняття. Поробка «Природа і фантазія». Участь у шкільному Святі квітів і врожаю.	1
4.		Значення рослин в житті людини. Трудова акція «Зроби шкільне подвір'я зеленим!»	1

5.		Рослини у куточку живої природи. Екскурсія на станцію юннатів у ПДЮ. Виготовлення настівки, коллажу.	1
6.		Догляд та утримання тварин. Конкурс малюнків та фотографій «Мій улюбленець». Участь в акції «Урок доброти». Збір корму для міського притулку для собак.	1
7.		Птахи. Екскурсія в природу з метою спостереження за птахами своєї місцевості. Акція «Допоможи птахам, зроби екологічну годівницю!»	1
8.		Практичне заняття. Акція «Збережи ялинку!» Поробка «Екологічна ялинка».	1

При створенні плану роботи гртка «Екознавчик» ми використовували принципи:

- гуманізації та демократизації (рівноправність, що поєднується з взаємоповагою, співпрацею та співтворчістю);
- системності та послідовності передбачає засвоєння знань, навичок та вмінь у певному логічному зв'язку та вивчення матеріалу, який спирається на раніше засвоєний, і логічно визначає наступну сходинку у пізнавальній діяльності учня;
- інтегрованості характеризується поєднання зусиль школи та сім'ї;
- наступності полягає в узгодженості, плановості, поступальний розвиток на всіх етапах формування екологічної поведінки та культури;
- доступності це відповідність навчального матеріалу віковим особливостям учнів початкових класів;
- добровільності – безпримусове відвідування занять учнями.

Зміст занять сприяє розвитку в дітей уявлень про взаємодію людини з світом природи та розуміння законів існування природного середовища та

творчих здібностей у молодших школярів у процесі вивчення питань охорони природи, природних явищ, вихованню любові до природи рідного краю, набуттю практичних умінь і навичок, формуванню екологічної культури, відповідальності за збереження природного середовища. (додаток)

Методика організації гурткової роботи побудована на принципах компетентнісного виховання та дитиноцентризму і спрямована на збагачення знання дітей про природне середовище, розуміння ними особливостей взаємодії та взаємовпливу людини і природи, формування емоційно-ціннісного ставлення школярів до представників флори і фауни, розвиток морально-естетичних почуттів та переживань, породжених спілкуванням з природою, активізація прагнення та діяльності учнів щодо охорони та примноження краси оточуючого світу.

Робота гуртка «Екознавчик» передбачає зв'язок теоретичних занять із безпосереднім спілкуванням із природою (проведення екскурсій, практичних занять). На практичних заняттях учні працюють із природним матеріалом (висадження квітів, допомога тваринам), що, в свою чергу, допомагає формувати естетичні поняття, бережливе ставлення до природи. Переглядають цікаві тематичні відеофільми про тварин, природу рідного краю. Враховуючи вікові особливості дітей молодшого шкільного віку, заплановано використання різноманітних форм і методів виховного впливу на дітей.

ВИСНОВКИ

Сучасні актуальні проблеми взаємостосунків суспільства і природи висувають невідкладні завдання, і одне з них – виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати природу. Формування екологічної культури – це крок до формування майбутньої еліти України, тому що від екологічної культури та свідомості майбутніх поколінь залежатиме майбутнє покоління України і всієї планети

загалом. Тому школа покликана дати учням основи екологічних знань, сформувати екологічний стиль мислення, навчити правил екологічно доцільної поведінки та здорового способу життя, тобто виховувати екологічно культурну особистість.

Відгуком на виклики сьогодення стала робота педагогічного колективу ЗЗСО №5 щодо формування екологічної компетентності в молодших школярів. З 2016 р. у закладі створюємо нове освітнє середовище, обладнуючи різні осередки для навчання та розвитку учнів, використовуємо інноваційні форми, методи та прийоми роботи в організації позакласної роботи. У результаті проведеної діяльності ми:

1. Ознайомилися з теоретичними основами формування екологічної компетентності як важливої складової розвитку інноваційної особистості в початковій освіті.

2. Удосконалили, систематизували та апробували власний досвід роботи з питання використання інноваційних форм та видів позакласної роботи щодо формування бережного ставлення до природи в молодших школярів. Актуальність використання інноваційних технологій у процесі здійснення екологічної освіти обумовлено тим, що в них закладені невичерпні можливості для розвитку учнів на якісно-новому рівні. Вони надають широкі можливості для розвитку особистості дітей і реалізації їхніх здібностей.

3. Розробили дидактичне забезпечення проведення інноваційних форм позакласної роботи в контексті формування бережного ставлення до природи молодших школярів: пошуково-дослідницьких проєктів та квестів, екскурсійних та гурткових занять.

Таким чином, мети роботи досягнуто, завдання виконано. Отже, як висновок, зазначимо, що формування екологічної компетентності займає важливе місце в сучасному освітньому процесі, оскільки позитивний вплив на розвиток дітей шкільного віку вважається доведеним. Творчий підхід дозволяє педагогам максимально ефективно використовувати у своїй роботі багатий інструментарій, що представляється сучасними інноваційними технологіями.

Заняття з використанням інноваційних технологій підвищують навчальну мотивацію, а, отже, і пізнавальний інтерес. При активному використанні таких технологій успішніше досягаються загальні цілі освіти, легше формуються компетенції, є підстави говорити про те, що формування саме екологічної компетенції є важливим чинником інноваційного особистісного розвитку дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О.В. Нова українська школа : діємо разом – досягаємо успіху (Технологія використання групової роботи в початковій школі) Методичний посібник Навчально-методичне видання : методичний посібник (доп. та переробл.). Суми : КЗ СОШПО, 2018. –64с
2. Державний стандарт початкової освіти: Освітня галузь «Природнича». – 2018.
3. Іванова О. Дидактичні ігри як засіб екологічного виховання / О. Іванова. // Початкова школа. – 1998.– №12. – С. 25–26.
4. Колесник М. О. Форми, засоби та методи екологічного виховання учнів/М. О. Колесник//Екологічний вісник. – 2006. - №3. – с.15 – 19.
5. Концепція "Нова українська школа". [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Мальчикова І.М. Особливості екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку / І.М.Мальчикова // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 3. – С. 133-140.
7. Набочук О. Ю. Форми екологічної свідомості особистості / О. Ю. Набочук // Актуальні проблеми психології:зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України / О. Ю. Набочук., 2014. – №19. – С. 61–69.

8. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: [метод. посіб.] / З. П. Плохій. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.
9. Плохій З. П. Природа як пізнавальна цінність / З. П. Плохій. // Дошкільне виховання. – 2001. – № 6. – С. 19–21.
10. Савченко О. Модернізація початкової освіти: діалог з В. О. Сухомлинським // Початкова школа. – 2018. – №9.
11. Сапронова О. Практичні завдання – дослідження як засіб екологічного виховання молодших школярів // Початкова школа. – 2005. – №12.
12. Сергеева В., Семенюк О. Від екологічної освіти до екологічної свідомості // Проблеми педагогічних технологій. Збірник наукових праць. – Луцьк. – 2003. – Вип. 3. – С. 80–86.
13. Соловей В. М. Використання ігрових технологій навчання для формування екологічної свідомості учнів // Розкажіть онуку. – 2008. – № 12.
14. Степанюк А. Формування у школярів емоційно–ціннісного ставлення до живої природи / А. Степанюк. // Шлях освіти. – 1999. – №4. – С. 12–14.
15. Сухомлинський В. О. Я розповім вам казку... Філософія для дітей / Василь Сухомлинський; уклад. Сухомлинська О. В. – Х.: ВД «Школа», 2016. – 576 с.
16. Сухорукова Г. Уроки мислення серед природи (естетичні комплекси за В. О. Сухомлинським) / Г. Сухорукова // Дошкільне виховання. – 2003. – № 9. – С. 7-9 (метод кером)
17. Ткачук Г. П. Формування екологічної культури учнів / Г. П. Ткачук. //Рідна школа. – 2003. – №8. – С. 50–51.
18. Швалб Ю. М. Ставлення до природи і світу у сучасному способі життя: історико-культурні аспекти / Ю. М. Швалб // Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Т. 7. Екологічна психологія / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України / Ю. М. Швалб. – Житомир: “Вид-во ЖДУ ім. І. Франка”, 2013. – Вип.33. – С. 532–540.

19. Шеремета Т. Підвищуємо якість уроку через упровадження інноваційних технологій / Тетяна Шеремета, Надія Гончарук // Дивослово. – 2012. – № 8. – С. 22-23.
20. <https://edera.gitbook.io/glossary/metodiki-vikladannya-u-1-klasi/world>

‘Додатки

Додаток 1

Навчальний проєкт «Збережемо первоцвіти України!»

Мета: на протязі виконання проєкту учні вчать:

- встановлювати відповідність між описом первоцвіту та його зображенням;
- аналізувати інформацію, висувати пропозиції щодо розв’язання проблеми збереження первоцвітів;
- знаходити необхідну інформацію (за завданням вчителя) у різних джерелах про весняні явища, зміни, які відбуваються в житті трав’янистих рослин, обговорювати знайдену інформацію;
- презентувати власні роботи: аплікації, пластилінові барельєфи, прикраси для волосся з квітами, виготовлені власноруч;
- презентувати виконане творче завдання - міні – проєкт «*Збережемо первоцвіти України!*»;
- охороняти природу рідного краю.

«Збережемо первоцвіти України!» (випереджуюча діяльність)

Вид проєкту за домінуючою діяльністю: інформаційний.

Мета проєкту : збір інформації про первоцвіти свого регіону та пропонування заходів по їх збереженню.

Очікувані результати:

- вміє презентувати зібрану інформацію про первоцвіти свого регіону та власні пропозиції по їх збереженню за змістом створеного ним (ними) певного освітнього продукту (фотоколаж, пам’ятка, плакат);
- виготовляє аплікації та квіткові барельєфи на дисках;
- створює власноруч прикраси для волосся з квітами;
- оцінює власну діяльність та діяльність однокласників.

Тривалість: 7 днів.

Етапи навчального проєкту

I етап. Організація проєкту.

На цьому етапі треба визначити тему, мету проекту, навчальні предмети, зміст яких задіяно, вид проекту та його тривалість.

II етап. Планування проектної діяльності.

Ознайомлення учнів із загальною темою і провідною проблемою.

Бесіда: упродовж 7 днів ви будете збирати інформацію про первоцвіти свого регіону та висувати пропозиції щодо завдання їх збереження .

Ваше завдання - ознайомити згодом на уроці однокласників з отриманою інформацією про первоцвіти та власними заходами по їх збереженню.

Формування груп для проведення дослідження.

Учні класу об'єднуються в групи за бажанням.

Форми представлення продукту проектної діяльності:

група 1 «Художники» (малюють плакати, листівки на захист весняних квітів);

група 2 «Фотокореспонденти» (фотографують, малюють первоцвіти своєї місцевості для створення фотоколажу);

група 3 «Науковці» (знаходять інформацію про первоцвіти, які занесені до Червоної книги України в Інтернеті, енциклопедіях, довідниках);

група 4 «Літературна»(збирають, розповідають легенди про первоцвіти)

група 5 «Загадки від природи»(підбирають загадки про первоцвіти)

група 6 «Природолюби» (складають пам'ятку друга природи «Як зберегти первоцвіти»);

група 7 «Умійки» (організують виставку робіт « Квіти рідної землі»: аплікації, квіткові барельєфи на дисках; демонструють прикраси для волосся із квітами , виготовлені власноруч).

III етап. Реалізація проекту.

3.1. Складання учнями плану роботи над проектом.

- Обговоріть у групі, що саме ви повинні зробити для реалізації поставлених перед вами завдань.

- Озвучте пропозиції, аргументи, судження щодо кінцевого вигляду освітнього продукту, який ви створите.

- Обговоріть у групі, що саме необхідно вам зробити для того, щоб освітній продукт був якісний та оригінальний.

3.2. Розподіл обов'язків між членами групи.

3.3. Самостійна творча робота учнів під керівництвом вчителя.

3.4. Виготовлення освітнього продукту.

IV етап. Презентація проекту; оцінювання проекту і власної діяльності у ньому (самооцінка).

4.1. Оформлення результатів.

4.2. Підготовка до презентації.

4.3. Захист проектів.

Форми презентації:

група 1 «Художники» (плакати, листівки на захист весняних квітів);

група 2 «Фотокореспонденти» (фотографії, малюнки первоцвітів у вигляді фотоколажу- стіннівки);

група 3 « Науковці» (інформація про первоцвіти, які занесені до Червоної книги України);

група 4 «Літературна» (інсценування легенд про первоцвіти);

група 5 «Загадки від природи»(загадки про первоцвіти);

група 6 «Природолюби» (виступ учнів з пам'яткою друга природи «Як зберегти первоцвіти»);

група 7 «Умійки» (організувати виставку аплікацій та фотосесію дівчат з прикрасами для волос із квітами, виготовленими власноруч);

4.4. Оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями.

4.5. Аналіз успіхів і невдач. Висновки.

Матеріал до навчального проекту «Збережемо первоцвіти України!»

Вчитель: — Квіти дарують нам насолоду, а також почуття чого? (*Радості, спокою, краси, загадковості, гарного настрою, любові, життя, ніжності, цікавості, свіжості, тепла, ...*)

— Але квіти теж хочуть сказати нам про свої почуття...

Група «Науковці» (Розповідь супроводжується слайд – шоу)

1 уч. Багато пролісків занесено до Червоної книги. Причина їх зникнення — інтенсивне збирання.

2уч. Після зимового спокою найпершими пробуджуються багаторічні трави. Варто сонечку тільки пригріти де-небудь на проталині землю, як тут же з'являються паростки і навіть квітки нетерплячої травички. Такі рослини називають первоцвітами, або пролісками. Для зацвітання проліскам потрібно зовсім трохи тепла.

3уч. Чому ранньої весни з'являються джмелі і метелики? Який зв'язок існує між ними і пролісками?

— Квітки пролісків першими годують джмелів, бджіл і інших ранніх весняних комах. Живлячись солодким соком (*нектаром*), джмелі запилюють проліски. Ось так у природі все взаємозв'язано.

4уч. Перші весняні квіти називають «первоцвітами», або «очима землі». Справді, земля ніби розплющує їх, прокидаючись від зимового сну. Лець пригріє у березні сонечко, як з'являються молочно-білі підсніжники, лазурові проліски, білий та бузковий ряст.

1уч. Наприкінці лютого — на початку березня з'являються в лісі підсніжники. Цвітіння підсніжників — захоплююче видовище. Здається, що ґрунт у весняному лісі покритий мереживною скатертиною, зітканою з безлічі дзвоникоподібних сніжно-білих квіточок.

2уч. У березні, коли земля вже пробуджена від зимового сну, в лісі можна побачити таку картину: ніби клаптики блакитного весняного неба впали на землю і синіють серед голого віття лісових дерев та чагарників.

Зуч.Тому серед народних назв проліски є такі, як «синятка», «синій ряст». Цікаво, що німецька назва цієї квітки — «блакитна зірка». А ще проліски називають «очима березня».

Група «Літературна» (інсценування легенд про первоцвіти)

Мать – і - мачуха

Одна зла жінка задумала погубити доньку свого чоловіка. Заманила вона дівчинку до обриву і зіштовхнула з нього. Тим часом мати, виявивши пропажу дівчинки, кинулася її шукати, але спізнилася, була дівчинка вже без душі. Кинулася вона на мачуху і скинула злодійку у яр. А на наступний день покрило схили його рослина, листя якого з одного боку були м'які, а з іншого боку жорсткі і нагадували світле волосся дівчинки.

Підсніжник

Плакала Снігуронька, проводжала матінку Зиму. Йшла сумна, за нею стали всі тужити.

Там, де йшла і плакала, торкаючи лози,
 Виросли підсніжники – Снігуроньки сльози.
 Землю промінь зігрів, тане сніг, струмок співа,
 І краси чудові діти, зір наш ваблять дивні квіти.
 Ось, підсніжники, дивись, поміж снігу розбрелись.
 Вже їм холод не страшний, вже спішить весна крилата! (Фото. 25.)

Фото. 25.

Пролісок

Ще земля в зимових шатах білих, та з-під снігу, майже непомітний, виглянув зненацька, пролісок блакитний. За українською легендою, синьооку дівчину Катерину татари везли на чужину, і там, де сльози красуні падали на землю, виросли квіти Проліски, такі ж сині, як її очі.

Група «Загадки від природи»

1.Де вона проходить —

Там травиця сходитьь,

Квіти розцвітають,

Солов'ї співають. (*Весна*)

2.Тільки вчора теплий вітер

Вість приніс нам від весни,

А сьогодні дивні квіти

Крізь замети проросли. (*Підсніжники*) (Фото. 25.)

3.Ну, а я за ним у квітні

Голубим намистом квітну.

Не одну вже квітку маю —

Сім до неба піднімаю. (*Проліски*) (Фото. 26.)

4.Я на інших геть не схожий:

Кучерявий та пригожий.

Постелю під голе віття

Фіолетові суцвіття... (*Ряст*) (Фото. 27.)

5.Що за квітка така?

І від неї дрімота.

А сама не спить,

Весняним цвітом всіх манить. (*Сон-трава*) (Фото. 28.)

Фото. 25.

Фото.26.

Фото. 27

Фото. 28.

Група « Природолюби » (інформація про первоцвіти, які занесені до Червоної книги України);

(Учні виконують роль квітів, під час розповіді використовуються роботи групи «Художники»)

Підсніжники. Ми з'являємося найпершими, коли ще лежить сніг. Нас вважають сміливими і сильними. Але тільки-но ми зацвітаємо, нас зривають. Нам сумно. Через те ми потрапили до Червоної книги України. Але від цього нас не стало більше. Ось чому ми не радіємо! Надія лише на тебе, друже!

Проліски

Іще сніг не зійшов із землі,
Ами вже визираємо,
Весняне сонечко вітаємо,
Синім цвітом зацвітаємо.
Якщо рідну природу ти знаєш,
То одразу нас ти впізнаєш.
Ми — проліски. Нас теж стає все менше і менше.
Нам і сумно. Надія лише на тебе, друже!

Сон -трава

Ллється зранку навкруги
Знов мелодія весни —
То у лісі ожива
Гарна квітка сон-трава.

Через красу та лікувальні властивості нас нещадно винищують. А як хочеться, щоб збереглися назавжди наші чудові фіолетово-лілові килими!
Надія лише на тебе, друже!

Ряст

Вітерець зиму розтряс.
Ів лісочку на горбочку
Виріс ряст, синій ряст.

Я дуже ніжний, швидко в'яну, тому не рвіть мене! Акрім того мої квіти дуже люблять бджоли, та і людям я приношу користь: з моїх бульб виготовляють цінні ліки.
Надія лише на тебе, друже!

Конвалія

Ми квіточки ніжні,
 Тендітні, білосніжні.
 Послухай, як срібно
 Дзвенить наш голосок:
 «Не треба, не треба
 Зривати квіток!»

Надія лише на тебе, друже!

4уч. Звернення первоцвітів

Ми б завжди були щасливі,
 І пахучі, і красиві,
 Якби в полі, в лісі, в лузі
 Бачили нас тільки друзі,
 Ті, які б нас не топтали,
 Без потреби не зривали.
 А на клумбах вдома, в школі
 Висівали нас доволі,
 Доглядали, поливали.
 Ми б красу їм дарували!

Червона книга

Невже в майбутньому на світі
 Не будуть квітнути дивні квіти?
 Конвалії й фіалки ніжні,
 І вісник березня — підсніжник?
 Невже ми більше не побачим,
 Як сон-трава росою плаче?
 Троянда степу, квітка мрії,
 Жар-цвітом землю не зігріє?
 Ми всі господарі природи,
 Тож збережемо її вроду!

М. Познанська

Виступ учнів групи «Природолюби» з пам'яткою друга природи «Як зберегти первоцвіти».

Зразки листівок

Листівка 1

**Бережіть красу подільських
лісів – весняні квіти!**

ПІДСНІЖНИК ЗВИЧАЙНИЙ

Фото. 29.

В кінці зими все частіше настають відлиги, все ласкавіше пригріває сонечко. На початку березня, а то ще й в лютому, коли починає сходити сніг, в листяних лісах з'являються підсніжники – білі дзвоникоподібні квіти.

У подільських лісах вони рясно завітчують рідколісся та галявини, сповіщають про прихід весни. Мабуть тому, що це перші живі весняні квіти, вони приваблюють, особливо городян. Тож навколо міст їх масово зривають на букети, а дехто й для продажу.

Отже, підсніжник потребує охорони. Хай ці чудові квіти прикрашають наші ліси.

А коли хтось хоче мати цю квітку біля дому, то підсніжник можна вирощувати в квітниках, навіть в горщиках на підвіконні.

Виростіть і ви підсніжник у себе вдома. Приватна торгівля дикоростучими весняними квітами **ЗАБОРОНЕНА**.

Листівка 2

Бережіть красу подільських дібров – весняні квіти!

СОН - ТРАВА

Фото.30.

Саме з середини весни починає цвісти СОН. Квіти його великі, темно-фіолетові або бузково-сині, одні з найкращих серед карнавалу весняного розквіту. Цю квітку називають королевою весняної флори.

В похмуру погоду квіти сон-трави закриваються, схиляють долу голівки і складають враження ніби засинають. Мабуть тому і назву цій квітці дали СОН(Рис.2.142).

Якщо хочете милуватись цією квіткою щодня – посадіть СОН на своїй клумбі біля дому. Зібране насіння з диких рослин вже на початку червня або на зиму висівають в грядку. На другий рік сіянці пересадіть на постійне місце.

Будучи в лісі, не зривайте ці квіти на букети, хай вони залишаються там, де вирости, і приносять радість всім.

Група «Умійки» демонструють аплікації квітів рідного краю та заколки з квітами, виготовленими власноруч.

Фото.31 .Виставка аплікацій.

Фото.32-33. Пластилінові квіткові барельєфи.

Фото.34-35. Показ прикрас для волос, виготовлених власноруч.

Рефлексія :

1.Кросворд «Весняні квіти»(на плакаті). (Табл. 2.143.)

— Знайдіть у кросворді якомога більше назв весняних квітів. Читати можна у різних напрямках.

О	Н	Ф	І	С	Г	І	А	Ц	И	Н	Т
Т	А	К	Л	О	Н	І	Ж	Н	И	К	С
Ю	П	У	О	К	С	Т	П	І	Д	Б	І
Л	Ь	Л	Р	І	Д	К	Р	Н	А	Р	Л
К	О	Ь	П	П	Щ	А	О	Б	К	Ц	О
В	Н	Б	А	Б	А	Л	К	А	О	И	Б
А	Я	Р	Я	С	Т	У	У	Р	Н	С	Г
Л	І	У	П	Р	И	М	С	В	І	Ч	Е

(Табл. 2.143.)

(Тюльпан, конвалія, ряст, пролісок, підсніжник, кульбаба, барвінок, нарцис, примула, крокус, гіацинт)

2. Опитування:

- Чому їх називають первоцвітами?
- Чому не слід рвати квіти?
- Які квіти занесені до Червоної книги?
- Чому потрібно оберігати ці квіти?
- Назвіть причину зникнення первоцвітів.

- Як зберегти первоцвіти?
- Що нового дізнались про первоцвіти?
- Виступ якої групи найбільше запам'ятовується?

3. Оцінювання діяльності учнів

— Перші квіти після тривалої зими приносять величезну втіху для душі.

Прогоулянка до лісу ранньої весни — просто спокуса. Руки так і тягнуться до квітів... Але не поспішайте рвати цю красу! (Показ соціальної реклами «Первоцвіти – перші посмішки весни»)

<https://www.youtube.com/watch?v=bFg3FI9RiKk>

Додаток 2

Ігрова екологічна програма для учнів молодшого шкільного віку

«Пригоди бруднулі Поліетиленчика»

Мета: поглибити знання дітей про багатогранність і цінність природи; розширити уявлення про вплив людини та її поведінки на навколишній світ; виховувати ціннісне ставлення до природи, як до рідної домівки, бажання зберегти її для майбутніх поколінь.

Очікувані результати: ціннісне ставлення особистості до природи; сформованість мотивів на збереження та примноження природних багатств; прагнення жити в гармонії з природою.

(звучать фанфари, на сцену співаючи пісню виходить дівчинка Марійка)

М: Доброго дня, друзі. Давайте знайомитись. Мене звати Марійка, і я дуже люблю літо. А ви любите відпочивати влітку та розважатися? А співати та танцювати? А в ігри веселі із друзями грати? Тоді давайте з вами потанцюємо та порозважаємось.

(масовка «Барбаріки»)

М: А ще я люблю влітку гуляти в лісі чи в парку, відпочивати на казковій галявині. Такі, як ось ця, наприклад. Хоча ні, тут я відпочивати не хочу. Ви тільки

Фото.36. Масовка «Барбаріки».

погляньте, як тут брудно, скрізь розкидані поліетиленові пакети. Які неохайні люди тут відпочивали. Як багато цього поліетилену!!!

(Голос з-за куліс)

П.- Чую, чую, ви про мене згадали, та я вже тут!

(На сцену, співаючи пісню виходить Поліетиленчик)

Кажуть всі, що я шкідливий, і забруднюю усе.

Та мені це все байдуже, вітром вдаль мене несе.

Ой-ля-ля, ой ля-ля, вкрита мною вся земля

Ой-ля-ля, ой ля-ля, я царевич смітника.

Завтра буду я літати по дорогах і садках,

В річці плавають й засмагати, і кружляти по лісах.

Ой-лю-лю, ой лю-лю, поліетиленчик я люблю,

Ой-лю-лю, ой лю-лю, я планету погублю.

П: Усім привіт! Представлятися не буду. Ви мене і так впізнали.

М: Так, так, впізнали. Друзі, це Бруднулька Поліетиленчик. З поліетиленом ви добре знайомі, бо напевно тримали в руках файли для паперу, пакувальні пакети, канцелярські товари, іграшки. А скільки виробів виготовляють з пластмаси і не перелічити.

П: Ми з вами зустрічаємось кожного дня. Без мене ви не можете зробити жодної покупки в кіоску чи в супермаркеті. Мої різнокольорові, яскраві пакетики прикрашають будь-який товар.

М: Нажаль, це так. Поліетиленові пакети стали частиною нашого життя. Зберігаємо в них, навіть, харчові продукти, а це дуже небезпечно, адже при контакті з харчовими продуктами чи під час нагрівання виділяються шкідливі речовини, які можуть викликати погіршення зору, захворювання шкіри, онкологічні захворювання.

П: Ну все, все, досить їх залякувати. Подивіться на мене, ну яку я шкоду можу зробити? Правильно – ніяку. А я ж такий зручний у використанні. В мене стільки всього можна покласти... А чи відома вам, що я був винайдений в США у 1957 році для того, щоб запаковувати сандвічі. З того часу я став настільки популярним, що тепер поліетиленові пакетики заповнили увесь світ, і без них просто ніхто не може обійтись!

Д. - Так, існують різновиди поліетиленових пакетів: прозорі пакети, пакети - майки, пакети для сміття, фірмові пакети та пакети з прорізною ручкою для руки. Але пам'ятайте друзі, що поліетилен дуже забруднює довколишнє середовище, особливо, якщо ви його просто викидаєте, де вам заманеться. Тому, навіть якщо ви користуєтесь пакетами – то не варто купувати в магазині кожного разу новий, а носити з собою старий, а краще пошити сумочку з

тканини – це не лише екологічно чистий варіант, але і довговічний, і до того ж економить ваші гроші.

П: Сумочку з тканини, оце вигадала. Та вони некрасиві.

М: А ось тут ти неправий. Сумочки із тканин також можуть бути дуже яскраві, а ще їх можна прикрашати за власник смаком власними руками.

П: Ой насмішила... Прикрашати... Ні не можу, зараз лусну від сміху...

М: Не від сміху ти луснеш, а від заздрощів, коли побачиш якими красивими можуть бути такі сумочки. Друзі, ви мені допоможете? Тоді нам потрібно 10 учасників.

М: Зараз перші учасники кожної команди стануть навпроти своїх команд і будуть тримати ось ці сумочки. Інші члени команд отримують квіти, якими будуть прикрашати сумочки. Ваше завдання: за моєю командою, по черзі, по одному підбігати до учасника з сумочкою і кріпити на сумочку свою квітку за допомогою липучок. Переможе команда, яка першою прикрасить свою сумочку. Приготувались. Почали.

М: Молодці, друзі. Дивіться, які симпатичні у нас вийшли сумочки. Отримуйте подарунки.

П: Ну все, мені вже час. Нема в мене часу з вами тут теревені розводити. У мене ще стільки справ на сьогодні заплановано.

М: Цікаво і яких же?

П: В першу чергу треба наш райончик прикрасити кольоровими пакетиками. У нас же свято, тому треба щоб скрізь було весело і різнокольорово. По друге – треба в ліс навідатись і на річку. А ви можете на мене тут зачекати, я швидко.

М: І як це ти швидко зумієш і на річці і в лісі побувати?

П: Так мені вітер допоможе. Ось чуєте, він же тут, поряд.

М: Мені також хочеться з ним поспілкуватися. Тому давайте заспіваємо пісню про вітер, щоб він швидше до нас прилетів.

(масовка «Вітерець»)

М: А ось здається і він.

(на сцену співаючи пісню через зал виходить Вітер)

Звучить свист вітру

Подивіться навкруги,
 Я усюди, я завжди,
 Поряд з вами, з вами я живу.
 Я літаю тут і там,
 Не боюсь ніяких брам,
 Перешкоди всі я обмину.
 Швидкий я вітер,
 Прудкий я вітер,
 Мене не зможеш ти зупинить.
 Літаю в небі,
 А при потребі,
 Між густим гіллям завмру на мить.

Фото.37. Масовка «Вітерець».

В: Усім привіт. А ось і я. Ну, хто це тут про мене згадував?

П: Привіт. Це я про тебе згадав, тому що мені потрібна твоя допомога. Часу у мене мало, а мені потрібно і у лісі побувати і на річці.

В: Ну що ж, коли поспішаєш, тоді полетіли. Я тебе миттю на місце доставлю.

М: Стій, вітерець, зупинись! Будь ласка, не допомагай Поліетилену. З твоєю допомогою він забруднить все наше місто, всю природу!

В: Але сам я нічого вдіяти не можу. Чи відомо вам, що поліетиленовий пакет важить всього 1, 37 сотих грама і від найменшого мого подиху він здіймається у повітря.

М: Він може літати?

В: Звісно. Якщо не вірите мені, я вам це зараз доведу.

М: І як?

В: Вам потрібно поліетиленові пакетики передати наперед з задніх рядів на передні, і переможе команда, яка швидше передає пакетики наперед.

(Гра «Пакети»)

В: Ось бачите, поліетиленові пакети такі легкі, що легко здіймаються у повітрі від найменшого мого подиху.

М: І справді, в тому, що скрізь літають пакети твоєї провини немає, в цьому винні ми, люди. В Україні кожний житель в середньому використовує в рік до 15 кілограм виробів з поліетилену.

В: Ось тут я з тобою згоден. Вам потрібно більше дбати про природу, і якщо ви використовуєте пакети з поліетилену, то хоча б викидайте їх у смітники, а не на узбіччя доріг.

М: Тим паче не потрібно його самотійно спалювати. Адже таке прибирання нічого, крім шкоди, не приносить.

В: Так, температура вогнища недостатньо висока для повного згорання поліетиленових та пластикових виробів. А під час горіння вони виділяють не менше 75 високотоксичних речовин, які потрапляють як в землю, так і в повітря.

П: Все, все досить! Невже ви думаєте, що хтось вас послухає?

В: Звичайно! Я навіть не сумніваюсь, тому що тут присутні найсвідоміші та найслухняніші діти, а ще вони дуже веселі.

П: Та невже?

В: Друзі, ви любите веселитись? Тоді повторюйте рухи усім відомої пісні за нами.

В: Ну, що ж, а мені знову час повертатися до роботи. Я лечу в лісі Амазонки, розчісувати волосся деревам. А ви бережіть довкілля!

М: Бувай, Вітерець! Бережи себе!

П: Ну, бувай, ще побачимось.

П: Довкілля те, довкілля се, оце нудьга. А я люблю веселоці і розваги. Найкраща для мене забавлянка - цукерками об'їдатися. А з обгортками знаєте що роблю? Не знаєте? Кидаю – одну наліво, другу направо, одну наліво, другу направо. Не встигнеш оглянутись, як сидиш весь в обгортках, і ніхто не може тебе знайти.

(Чути плач)

П: Це ще що за дивні звуки, і чому це...

Виходить Цукерочка.

П: Ти хто? І чому тут слізні річки ллеш? Ти давай оце припиняй, бо я не люблю нюні і розкажи, що сталося.

Ц: Я...я.. улюблениця усіх дорослих і малих. Мене завжди дарують на свята,

і навіть, в звичайні дні мене кладуть у гарні вазочки на столах, в рюкзаки школярів.

М: А! Так ти і є Цукерочка.

П: На тебе ми тут не очікували, чого прийшла?

Ц: А прийшла для того, щоб сказати вам, що наша Планета в небезпеці.

П: (з іронією)Не може такого бути! Ти щось вигадуєш...

Ц: А от і ні! Поглянь на мене. Мене та моїх подруг постійно загортають в етикетку, для якої використовують різні матеріали: пергамент, целофан, фольгу. Уяви як мені спекотно у всьому цьому! А коли етикетки викидають просто під ноги, тоді вони становлять головну загрозу навколишньому середовищу і нашій Планеті теж з кожною викинутою обгорткою стає все спекотніше...

М: Цукерочко, ми ж тебе так любимо!

П: А обгортки – це таке...дрібниці...

Ц: Ні, це зовсім не дрібниці, адже чим більше обгортки ви викидаєте, тим швидше поверхня Землі вкривається поліетиленом, його шкідливі викиди випаровуються в атмосферу, температура повітря піднімається, а це призводить до парникового ефекту, Північно-Льодовитий океан тане, і тому часто відбувається зміна кліматичних умов. Взимку у нас декілька місяців може не бути снігу, а влітку часто буває занадто прохолодно.

Фото. 38. «Цукерочки».

П: Ой, дорогенька, ти щось таке вигадуєш...ніколи нам це все слухати. Ми тут граємось, розважаємось.

М: Але ми повинні хоч щось зробити, щоб допомогти нашій планеті.

П: Нам це не потрібно. І до того ж ми нічого не можемо зробити, це все справи дорослих.

Ц: Але від кожного з вас також залежить багато. Коли їси цукерки – не викидай сміття під ноги, а знайди найближчий смітник і викинь обгортку туди. Або передай її тому, хто зможе викинути її у смітник.

П: Як це?

Ц: Дуже просто! Зараз я вас навчу. А для цього мені потрібно допомога моїх друзів

Ц: Зараз кожен з вас отримає обгортку від цукерки. За моєю командою ви повинні по черзі підбігати до мішечків, що імітуватимуть урни для сміття і класти до нього свою обгортку. Переможе команда, яка швидше виконає завдання. Приготувались. Почали.

Ц: Ось бачите, це не так вже і складно.

М: Так, друзі, навіть якщо ви побачите, що хтось кидає обгортку на землю, не соромтесь зробити зауваження цій людині, а інколи потрібно і самому зігнувшись і підняти за кимось сміття. Тільки так ми зможемо врятувати нашу Землю від катастрофи.

П: Ой, які ж ви нудні...

М: Ми не нудні. І це тобі зараз доведемо, а заодно і розвеселимо нашу Цукерочку. Друзі, я пропоную вам зіграти у Землебол. Для цього нам потрібні ось ці великі м'ячі. Правила гри такі. Ви стоїте на місці і за моєю командою передаєте м'ячі від Цукерочки і Поліетиленчика до мене.

Ц: Дякую, що розвеселили мене! Мені вже час повертатися на свято солодошів!

М: Бувай, Цукерочко!

(на сцену вибігає Поліетиленчик)

П: Ойо-йой. Годі! Годі мене кусати!

М: Що трапилось?

П: Мене, мене хтось кусає.

М: Хто кусає Де кусає?

П: Ось там! Таке страшне, волохате, жовте!

М: Так це ж звичайна бджілка. І зовсім вона не страшна. А дуже мила і симпатична. І при цьому дуже корисна.

(На сцену співаючи пісню виходить Бджілка Жу-жу)

П: Не підходь до мене! Я тебе боюся.

Ж: Ні, не смачно. Нектару зовсім немає. А на вигляд такий яскравий та кольоровий.

М: Звісно ж не нектару тут немає, це ж поліетиленовий пакет. Вживати його у їжу у ніякому разі не можна.

Ж: Але ж його стільки багато у нашому лісі, на землі, на деревах, і лісовій річечці.

П: Так, я повсюди, я паную в цьому світі!

Ж: А чи відомо вам, що поліетиленові пакети, які ви залишаєте в лісі, на узбіччях доріг розкладуться лише через 60 років.

М: Такі пакети тоннами плавають в морях і океанах, викликаючи загибель риб, птахів, морських черепах та інших тварин, які давляться і заплутуються в них.

Ж: Так, і це жахливо!!!

М: В багатьох країнах вже відмовляються від упаковки молочних продуктів в пластик – картонні пакети і віддають перевагу тарі – скляним пляшкам та банкам. У Китаї взагалі заборонили виробництво тонких поліетиленових пакунків і використання їх у супермаркетах.

Ж: Тож час і вам вже розпочати оберігати природу і зменшити використання поліетилену у своєму житті. Тоді, заходячи до лісу ви зможете дихати свіжим повітрям, купатися у чистих водоймах та насолоджуватися красою свого рідного краю.

М: Обіцяємо.

Фото. 39. Бджілка.

Ж: Ну що ж, а зараз давайте з вами трішки розважимося і відпочинемо. Скажіть, ви любите танцювати. Тоді будьте уважними і повторюйте всі рухи за нами.

Ж: Чудово танцювали. Мені з вами було весело.

М:Тоді залишайся з нами.

Ж: Е ні, мені потрібно летіти далі, мед збирати. На лісовій галявині на мене чекають запашні, яскраві квіти. А у вашому місті тільки ось ці пакетики літають. Так що, краще ви до мене приходьте. До побачення.

П: Здається, я все зрозумів... від мене більше шкоди ніж користі.

М: Нажаль, це так. Друзі, а ви пам'ятайте, що доля нашої планети, здоров'я наших рідних і близьких залежить від кожного з нас. Тож давайте поліетилен замінювати екологічно чистими, природними матеріалами.

П: А все сміття викидати у сміттєві баки, не смітити в лісі, у водоймах, не шкодити природі.

М: І тоді наша Україна буде квітучою країною. Збережемо нашу Україну, збережемо нашу землю!

(пісня про Україну)

М: А ми прощаємося з вами, до побачення, до нових зустрічей.

STEAM – проєкт « Наші пернаті друзі - голуби»

Вивчення природознавства формує предметну компетентність в учнів, вносить вклад у розвиток ключових компетентностей та наскрізних ліній.

Основним питанням у дослідженні було :

- ✚ Для чого Це вивчати?
- ✚ Де Це можна використати?

Головною метою дослідження було розвиток допитливості, пізнавального інтересу, бути в єдності з природою, в гармонії з наукою.

Сьогодні не можливо навчити дитину всього, важливо сформувати в учнів потребу в неперервній освіті, умінні вчитися упродовж життя.

STEM – це ІНТЕГРАЦІЯ знань та КООПЕРАЦІЯ умінь, яка створює основу для успішної реалізації особистості і як фахівця, і як громадянина.

В чому ж актуальність обраної теми?

Сьогодні всім відомо, що голуб широко поширений птах родини голубових, батьківщиною якого вважається Європа, Південно-Західна Азія і Північна Африка. Ще за сивої давнини, близько 5000 років тому, ці птахи були одомашнені людиною, у наслідок чого було виведено так званих домашніх голубів (*Columbalivia var. domestica*). За часів великих відкриттів людина перевозила з собою все своє майно, зокрема і голубів. Згодом здичавілі голуби широко розповсюдилися по всьому світі і стали звичними мешканцями великих міст і сільськогосподарських угідь. Вивчення та діяльність голубів, їх суспільної поведінки сьогодні має актуальне значення для наслідування та формування гендерно – чутливих відносин і в спільноті людей. Надзвичайно корисним є вивчення математичних рухів та польотів голубів, їх здатності до поселення, інженерних особливостей будівництва голуб'ятників, порозуміння між усіма членами голубиної родини.

Таким чином було обрано тему та мету STEM- проєкту «Наші пернаті друзі - голуби»

(Слайд 1).

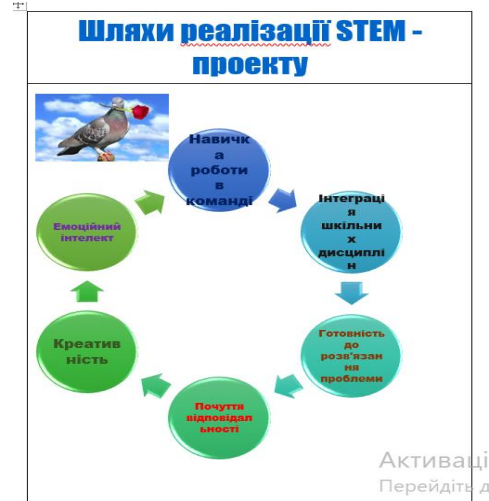
Мета проекту	
	<ul style="list-style-type: none"> ознайомити учнів з найпоширенішими в Україні видами птахів – голубами; розглянути значення птахів в екосистемах та житті людини.
Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> розвивати критичне мислення учнів, творчі здібності, вміння працювати в команді.
Ціннісний компонент	<ul style="list-style-type: none"> формувати гендерночутливі відносини, ціннісне ставлення особистості до природи, наполегливість, працелюбність, культуру спілкування; виховувати естетичні смаки та моральну відповідальність за збереження рослинного та тваринного світу; прагнення досліджувати навколишній світ.

Слайд 1

Відповідно теми проекту було сформована мета, визначено завдання та шляхи реалізації проекту. (Слайд 2-3)

Слайд 2. Завдання

Слайд 3. Шляхи

Наше заняття доповнили предмети, які б допомогли розкрити компетентнісний потенціал предмета природознавство. А саме спілкування та знання державної мови, розуміння та використання, дослідження навколишнього світу, а також розвивали ідеї та ініціативи підприємливості, вчилися працювати в команді, показувати обізнаність у мистецтві та інженерні здібності, демонстрували досвід збереження пернатих друзів. Все це відбувалось з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Слайд 4. STEM- проєкту «Наші пернаті друзі - голуби»

STEM- урок «Клас птахи. Голуб»			
	Предмет	Тема з програми	Компетентності (знання, уміння, навички), які формуватимуться в учнів
S	Природа	Клас птахи	Формування розуміння про значення охорони тваринного світу, відповідальність за осядне використання природних ресурсів; готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля.
T	Трудове навчання	Основи проєктування	Застосовувати знання і навички з трудового навчання у реальних життєвих ситуаціях та виконувати практичні завдання наближені до життя.
R	Мови (українська, англійська, російська, польська)	Фонетика, морфологія, будова слова	Спілкуватися та грамотно висловлювати думку державною мовою.
E	Основи здоров'я	Здоров'я і безпека	Берегти здоров'я та формувативна коло себе безпечне життєве середовище
A	Мистецтво	Мистецтво в культурі минулого	Здійснювати самостійну пошукову діяльність прикладів мистецтва минулого, проявляти художні рішення в образотворчому мистецтві, формувати естетичний смак.
M	Математика	Обробка статистичних даних. Математичні обчислення.	Здатність учнів застосовувати свої знання та обчислювальні навички в реальних життєвих ситуаціях.

Слайд 4

Працюючи над STEM- проєктом, було сформовано 6 шість домашніх груп, які працювали незалежно одна від одної протягом вивчення теми «Птахи». Результати підготовчої роботи були оброблені та презентовані на занятті. Що уособлює голуб для українців?

Домашня група «Учені», працювала над встановленням систематичного поводження голуба, як представника класу птахів. Повторили та узагальнили будову птаха, на прикладі голуба, з'ясували функцію крил та дзьобу, а також дослідили породи голубів, які найбільш розповсюджені на території України.

Слайд 5. Зовнішня будова птаха

Слайд 6. Зовнішній вигляд птаха

Слайд 6. Декоративні породи голубів Слайд 7 Породи голубів

Домашня група «Мовознавці» працювали над дослідженням слова «голуб» не тільки в українській мові і не тільки. Зробили морфемний розбір слова «голуб», фонетичний та морфологічний, підбрали спільнокореневі слова в українській, англійській, російській та польській мові. (Слайд 8)

Морфемний розбір слова

ГОЛУБ, голубеня, голубецький, голубизна, голубий, голубиний, голубити, голубиць, голубіти, голубшати, голубу голубення, голубливиий, голублячий, голубник, голубок, голубонька, голубочка, голубочок, голубуватий, голубіц; голубчик, голуб'я, голуб'ятина, голуб'ятник, голуб'ячий, приголубити, приголублювати, приголублення.

Фонетичний розбір слова (ГОЛУБ)

Г Приголоски й, азічний, твердий, парний.	О Голосний, наголошений.	Л Приголоски й, азічний, м'який, сонорний, твердий.
У Голосний, ненаголошений.	Б Приголоски й, глухий, парний, твердий.	

Морфологічний розбір слова

- Іменник
- Початкова форма – голуб
- Назва істоти
- Чоловічий рід
- Тверда група
- Однина
- Називний відмінок

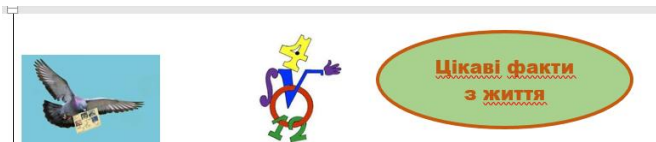
Слайд 8. Фонетичний розбір   Слайд 9. Морфологічний розбір

Спільнокореневі слова

Українська мова	Англійська мова
Голуб Голубник Приголубити	Pigeon Dove Golubinyj
	
Російська мова	Польська мова
Голубь Голубевод Поголубить	Golub Golub pokoju

Слайд 10. Спільнокореневі слова

Домашня група «Математики» досліджували цікаві факти з життя голубів крізь призму чисел розмір, вага, голосові сигнали, органи чуття, спосіб живлення, сон голубів, їх розмноження, особливості шлюбної поведінки, голубина пошта. (Слайд 11)

Опис птаха

Довжина тіла – 31-34 см
Розмах крил – 63 – 70 см
Вага – 200 – 370 г

Слайд 11. Цікаві факти з життя голубів Слайд 12. Опис птаха

Голосові сигнали

Голосові сигнали розвиваються через 30-40 днів після вилуплення.

Головним типом сигналів є воркування: розкотисте, глухе бурчання, подібне для обох статей, проте особливо яскраво виражене і голосніше у самців у шлюбний період, коли вони підкликають самок або мітять територію.

Органи чуття

- Володіючи прекрасним зором, цей птах здатний розрізнати не тільки всі барви веселки (подібно до людини і приматів), але також і ультрафіолетові промені. Завдяки цьому, голубів можуть використовувати в пошуково-рятувальних операціях.

Слайд 13. Голосові сигнали

Слайд 14. Органи чуття

Живлення

- Сизий голуб харчується переважно рослинними кормами: насінням, ягодами, плодами фруктових дерев. У місцях мешкання людини легко пристосовується до вживання в їжу харчових залишків і старого зерна (пшениці, ячменю, кукурудзи та ін.). Зрідка вживає в їжу комах. У цілому, в порівнянні з іншими видами, він достатньо невивагливий у виборі джерела прожитку.

Сон голубів

- Дорослі птахи сплять сидячі на одній нозі підгинаючи другу до пір'я. Голова та шия втягнуті близько до тулуба, дзьоб покоїться на пір'ї грудей. Поза шлюбним сезоном птахи часто сплять як групами, так і поодиноці або парами, особливо на гнізді.

Слайд 15. Живлення

Слайд 16. Сон голубів

Розмноження

- Голуби моногамні - пари, як правило, зберігаються протягом всього життя. Розмноження може проходити у будь-який час року, проте в помірному кліматі північної півкулі найчастіше припадає на березень-жовтень. Спарюванню завжди передує шлюбна церемонія, під час якої самець крутиться біля самки, переслідує її.

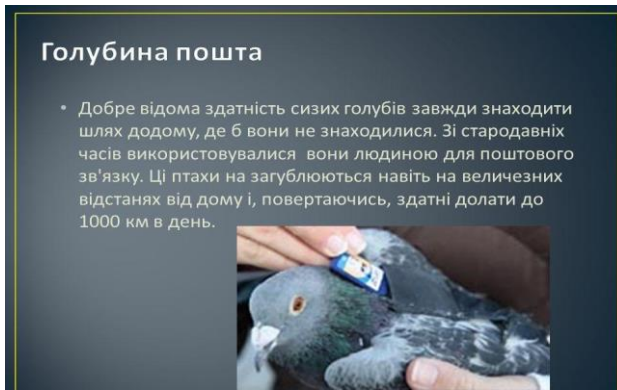
Шлюбна поведінка

- Танець неодмінно супроводжується гучним воркуванням. Після закінчення церемонії самець і самка залицяються один до одного — чистять пір'я і «цілуються», стикаючись дзьобами.
- Під час парування самець злітає на спину самки і балансує на ній помахами крил, а після нього здійснює ритуальний політ, шумно ляскаючи крилами за спиною.

Слайд 17. Розмноження

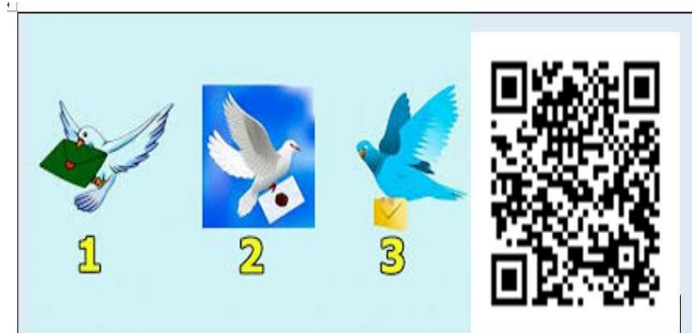
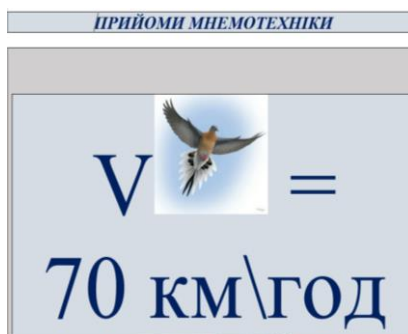
Слайд 18. Шлюбна поведінка голубів

Слайд 19. Голубина пошта

Таким чином повторили формули знаходження швидкості, часу, відстані, способи додавання та віднімання, множення та ділення, розв'язували задачі.

Отриману інформацію для кращого запам'ятовування учні навчилися візуалізувати. Структуровано подали матеріал у вигляді піктограм, схем, використавши мнемотехніку. (Слайд 20-21)

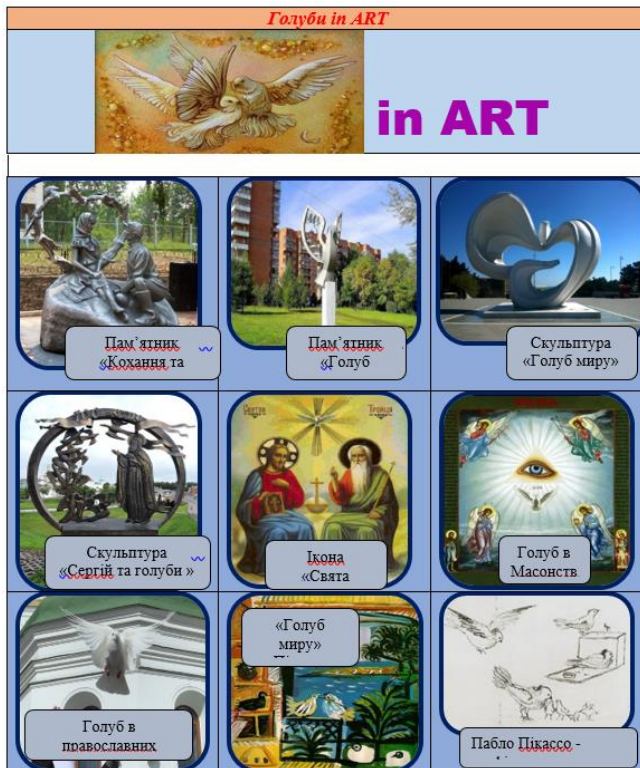
Слайд 20. Прийоми мнемотехніки Слайд 21. Голубина пошта

А ви любите відпочивати та радіти, як птахи? Під час фізкультхвилинки було також використано знання англійської мови. Разом ми співали англійських пісень з використанням рухів. Тут учні виступили хореографами і показали своє бачення проведення фізкультхвилинки. (Слайд 22)

Слайд 22. Пісні про голубів

Домашня група «Мистецтвознавців», працювали під гаслом: «Голуби серед людей». Здійснили пошук архітектурних пам'яток та творів мистецтв із зображенням голубів, голуб'ятників. Дослідили, де крім природного середовища можна побачити голубів. (Слайд 23)

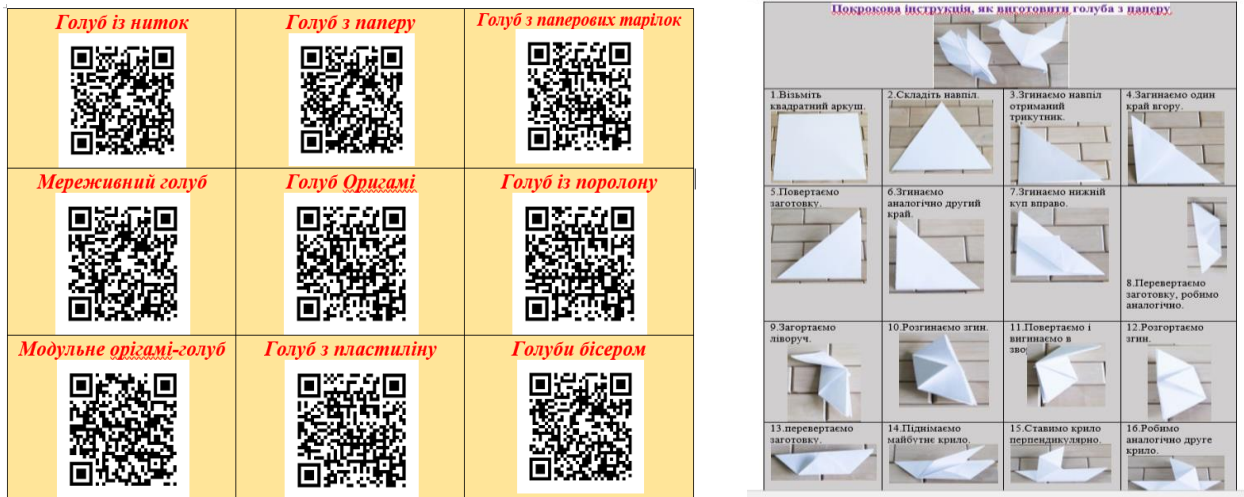
Слайди 23. Голуби і мистецтво

Домашня група «Технологи» поставила перед собою завдання створити макети голубів різними технологіями, використовуючи доступні та не затратні матеріали. Виробами та проектами була прикрашена класна кімната.

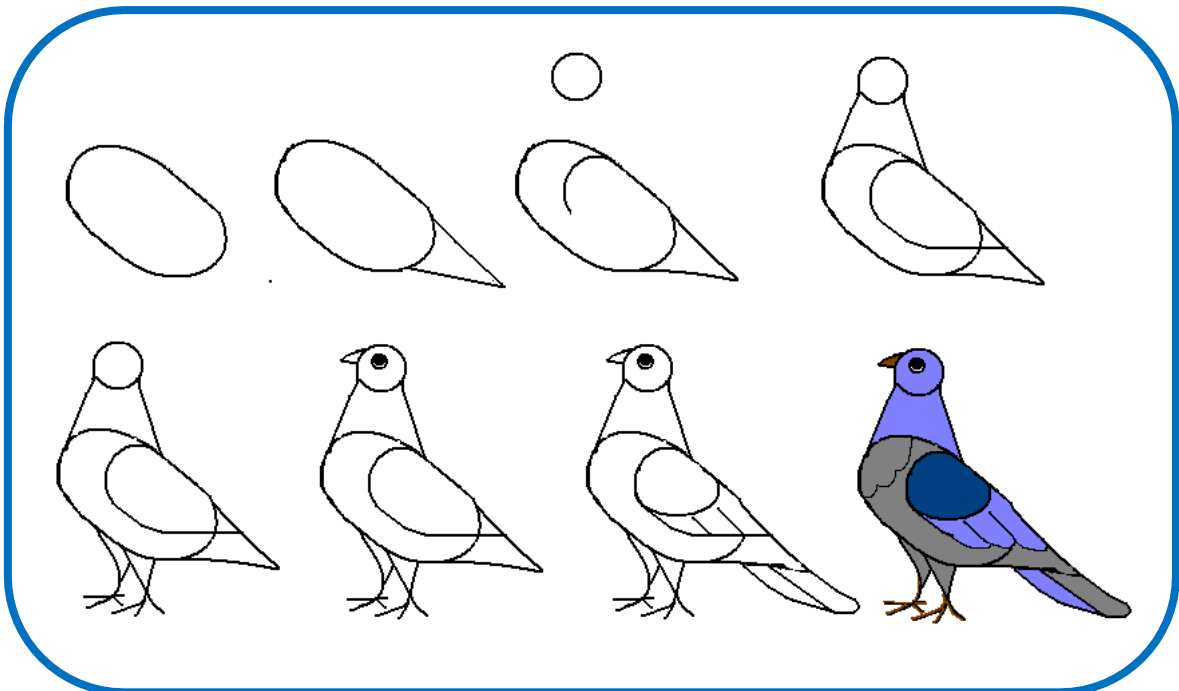
Для створення голубів різними технологіями, хлопчики і дівчатка, під керівництвом вчителя, використали різні матеріали: папір, фетр, глину, бісер, нитки, пластилін, пластикові тарілки, соломка.

Також за підтримки та допомогою батьків було створено маленькі копії будиночків для голубів – «Голуб'ятників». Хлопці із задоволенням долучились до швейної праці та бісеро плетіння, а інженерні здібності показали дівчатка у кресленні голуб'ятника зменшеного розміру. Дівчатка із задоволенням допомагали хлопцям у будівництві будиночків для птахів.

Таким чином ми познайомились із способом життя голубів. В нагоді стали QR-коди, якими учні користувалися на уроках трудового навчання за допомогою власних смартфонів. (Слайд 24-25)

Слайд 24. QR-коди   Сайд 25. Інструктивна картка виготовлення голуба

Слайд 26. Поетапні малюнки голуба

Діти разом з батьками відвідали с. Гайове Вінницької області, де разом не лише весело провели час, а й ближче познайомились з українськими звичаями та традиціями. Учні залюбки виготовляли своїх голубків та голубок зі здобного тіста, а потім ними ласували. (Фото 40.)

Фото 40. с. Гайове. Подільська садиба.

Маленькі дослідники не зупинилися на досягнутому і відвідали Вінницьку станцію юних натуралістів, де зустрілися з керівником профорієнтаційного гуртка «Юні голубівники» і познайомились з сучасною класифікацією, методиками спостережень, вивчення і визначення різних видів птахів; з оцінкою ролі птахів у природі та їх значення для людини; з актуальними проблемами орнітології, з необхідністю захисту та збереження птахів; участь у дослідницько-експериментальній роботі. (Фото 41-43.)

Фото 41-43. Відвідування станції юних натуралістів.

Домашня група «Інструментарії» цікавилась формами голуб'ятників та способом їх виготовлення. (Фото 44- 49)

Фото 44-49. Різновиди голуб'ятників.

На запитання, «Хто в майбутньому хоче стати голуб'ятником?», усі діти підняли руки.

Домашня група «Семіютики», досліджувала символіку голубів. На запитання, «Що символізує голуб?», маленькі семіти доповіли, що ці птахи зовсім не вибагливі, і мужньо терплять зимову неgodу. Голуби досить мініатюрні, мешкають на багатьох континентах. Перевага цієї птиці полягає в тому, що людина змогла її приручити, як стверджують вчені, ще більше п'яти тисяч років тому. Голуб - це не лише птах, але й своєрідний символ миру. Таке визначення птах отримав тому, що після великого потопу приніс звістку про те, що вода відступила.

Існує поширена думка, що голуб символізує душу людини та її зв'язок з Богом, будучи посередником між небом і земним життям. У Стародавньому світі, цей птах був символом любові, а також родючості. Наприклад, у Римі вважалося, що якщо хочеш бути щасливим у коханні, потрібно з'їсти голубине м'ясо або яйця. У Китаї, голубів асоціювали з довголіттям і вірністю, так як птахи живуть у парі і однакову кількість часу приділяють своїм пташеняткам. (Фото 50)

Фото 50. Стіннівка до Міжнародного дня миру

Було цікаво дізнатися, символом чого є голуб, торкаючись різних прикмет. Біла птах, яка сидить або спокійно літає біля будинку, означає майбутнє щастя і зустріч. Однак, якщо голуб б'ється у вікно, то це поганий символ, що попереджає про можливі швидкі витрати і втрати. Голуби є символом любові, саме з цієї причини існує традиція відпускати двох голубів у небо, тими, хто вирішив одружитися. Якщо ви хочете швидше домогтися успіху в любові, то варто вибрати для себе кулон у вигляді голуба з розправленими крилами. Він допоможе залучити до себе справжні почуття, які призведуть до міцного шлюбу. Також такий амулет допоможе досягти хороших результатів у будь-яких, але головне, добрих, справжніх і справедливих справах.

Так було доведено велику користь маленької пташки. У підсумку, учнями було створено схему «Професія голуба». Акцентувалася увага на те, що голуб має багато різних професій, якими може оволодіти кожен. Тому голуб для нас сильний і витончений, красивий і працьовитий, непередбачуваний і послідовний.

Повертаючись до проблемного питання, «Що ж уособлює голуб для українців?», учні висловлювали свої думки. Згідно з народними уявленнями, голуб – птах чистоти, святий, божий. Голуб – птах миру та любові, а пара голубів символізує кохання та вірність у шлюбі. Голуби завжди повертаються до своїх домівок. В Україні розвинена громадська організація асоціація голубників – «Любов і голуби», керівником якої є Варчук Георгій

Іванович. А у 2018р. у м. Ужгород відбулась 14 міжнародна виставка декоративних та спортивних голубів.

Підсумовуючи прийшли до єдиної думки, що у голубиному світу все підпорядковане законам і правилам. Щоб забезпечити життя та діяльність цих птахів усі працюють разом, досягають високих результатів своєї роботи. Адже ми – українці єдина, дружня, сильна, незалежна, творча, працьовита спільнота в якій існує гендерна рівність та демократія.

Додаток 4

Фрагмент заняття гуртка «Екознавчик»

Тема. Правила ощадного використання природних ресурсів (збирання та утилізація сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів)

Очікувані результати:

- пояснює правила ощадного використання природних ресурсів
  - (наприклад, збирання та утилізації сміття, зокрема харчових відходів, збереження водних ресурсів; ставить перед собою мету правильно утилізувати сміття;
  - ставить перед собою мету правильно утилізувати сміття;
  - пояснює, що не всі потреби можна задовольнити через обмеженість ресурсів
- Тип заняття: інтегроване.

Обладнання: презентація, картки, коло вибору «Куди подіти сміття, коли відпочиваєш на природі», матеріали до інтерактивного завдання «Як правильно сортувати сміття», відеоролик соціальної реклами про сортування сміття

4.4 Опрацювання казки Зоряни Живки (Зої Жук) «Добре вдома»

Слухання відеозапису казки <https://www.youtube.com/watch?v=u-WBIRxqokI>
<https://www.youtube.com/watch?v=rEhu6gC0RVE> (з 01:00)

4.5 Обговорення прослуханого:

- Як ви вважаєте, чи було сміттячко щасливим? Чому?
- Чи є проблемою для людства кількість сміття-безхатька?
- Хто в цьому винен?

4.6 Перегляд соціального ролику про необхідність сортування сміття

Відео про сортування сміття для шкіл та навчальних закладів

https://www.youtube.com/watch?v=_DdT5SLC6Rs

<https://www.youtube.com/watch?v=6a-2T1YL7KA>

Смітник в океані –

пластиковий острів

4.7 Інтерактивне завдання – гра « Як правильно сортувати сміття?»

<https://vseosvita.ua/news/sortuvati-ce-prosto-piznavalna-gra-dla-ditej-3467.html>

Фото 51-52. Опрацювання фактів про сміття, робота з календарем

4.9 Вибір правильних відповідей з кола вибору «Куди подіти сміття, коли відпочиваєш на природі?»

4.10 «Шкала оцінювання». Дискусія

«Предмети, які ти викидаєш у смітник, можна ще використати?»

(Так/Ні/Складно дати відповідь).

В класі заделегідь висять листки з відповідями «Так», «Ні», «Вагаюсь». Учні обирають свою відповідь та підходять до картки. **«Шкала оцінювання».**

Обговорення.

Спочатку вислуховуємо тих, хто відповів: «Ні», потім тих, хто відповів: «Вагаюсь», наостанок тих, хто відповів: «Так». Учні аргументують свої думки, наводять приклади.

Висновок: «Відходи можна ще переробити. Старі речі можуть отримати нове життя»

5. Робота із вторинною сировиною.

5.1 Виготовлення поробок з пляшок з-під води.

Фото 53-54. Виготовлення поробок з пляшок з-під води.

5.2 Рефлексія

**Результат Я дізнався/дізналася
(про знання)**

- сміття довго зникає з планети Земля,
- деяке сміття можна використовувати в інших цілях, виготовляти поробки або переобляти.
- Я дізнався, що думки щодо одного питання можуть бути різні.

Я вчусь (про уміння і навички)

- сортувати сміття, слідкувати за чистотою, використовувати сміття для поробок. Вчусь доводити та відстоювати свою думку, вчусь прислухатись до думки інших.
- Вчусь працювати з календарем.

Додаток 5**Позакласне заняття з трудового навчання з елементами екологічного виховання**

Тема.Новорічні й різдвяні традиції.Стилізація форм ялинки. Символіка її прикрас.

Практична робота. Виготовлення ялинки з паперу.

Мета.Розширити знання учнів про новорічні й різдвяні традиції, дати уявлення про стилізацію форм ялинки, символіку її прикрас; вдосконалювати учнівські навички в роботі з кольоровим папером під час виготовлення ялинки; розвивати конструктивні здібності, уяву, фантазію, закріплювати знання з правил ТБ, виховувати акуратність, працелюбність, бережне ставлення до зелених насаджень, до природи.

Хід заняття:

I. Підготовка робочих місць до занять.

II. Організаційний момент.

Привітання.

Добрий день, шановні гості!

Добрий день, у добрий час!

Ми запрошуєм ласкаво

На заняття у наш клас!

Тож девіз тепер згадаймо

І роботу вже починаймо!

Девіз заняття.

Знаємо!

Творимо!

Зможемо!

Зуміємо!

III. Актуалізація знань про загальні правила безпечної трудової діяльності.

Учитель. Ви, жителі країни «Умілі руки», маєте свій **Основний закон про**

правила безпечної трудової діяльності. Давайте його пригадаємо.

Учні по черзі називають окремі правила.

Стаття 1. Працювати слід у спеціальному робочому одязі (фартух, наруківники і хустинка для дівчат).

Стаття 2. З інструментами потрібно поводитись обережно.

Стаття 3. Працювати треба охайно, дбати про чистоту оточуючого довкілля.

Стаття 4. Треба економно використовувати матеріал.

Стаття 5. Роботу виконувати дисципліновано, без зайвих рухів, балаканини.

Стаття 6. Цінувати кожну хвилину робочого часу, не витратити її марно.

IV. Повідомлення теми і мети заняття.

4.4. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

На моєму столі стоїть скринька. Зараз я дістану сховані у ній предмети, а ви спробуєте дізнатися, чим будете займатися. Але спочатку відгадайте загадку:

Зелененьку сукню маю –

Її ніколи не знімаю,

Один-єдиний раз на рік

зірками прикрашаю.

- Так, це ялинка.

(У скринці лежать ялинка, новорічні прикраси)

4.2. Повідомлення теми заняття, його мети.

Сьогодні ми будемо говорити про новорічні й різдвяні традиції, головний атрибут цих свят – ялинку та символіку її прикрас і виготовимо новорічну ялинку-листівку з паперу.

4.3. Історичні відомості про новорічну ялинку.

- Які зимові свята ви знаєте?

Наближаються новорічні свята та Різдво Христове. Ще трохи й наші оселі прикрасять новорічні ялинки.

Петро I у 1700 році видав документ, в якому наказувалося святкувати Новий рік з 1 січня і обов'язково прикрашати будинок ялиною або сосною.

Цей звичай Петро I уперше побачив у Німеччині. Німці поклонялися хвойним деревам тому, що вірили ніби в кронах саме цих дерев жили духи довголіття. А щоб ці духи були і до людей щедрі та дарували їм довголіття, німці приносили дарунки духам у вигляді яблук та солодоців, які розвішували на гілках дерев.

З 1815 року ялинку прикрашали свічками, а пізніше - ялинковими прикрасами зі скла.

Наші українські предки на Різдво вважали за краще прикрашати оселю не ялинкою, а Дідухом як символом добра, врожаю, злагоди й достатку. Він символізував дух дідів (предків)- це були кілька жмутів жита або пшениці, оповитих різнокольоровими стрічками.(Слайди 1-3)

Поряд із «дідухами» на Прикарпатті домівки прикрашали «павуками» з соломи, які звисали зі стелі і оберігали родину.

«Дідухи», солом'яні вінки і янголи, зроблені власними руками, виганяють злих духів і оберігають родину від негараздів.

Слайд 1

Слайд 2

Слайд 3

4.4. Стилiзацiя форм ялинки.

Ялинка ж як новорічний декор з'явилася в Україні на початку ХХ століття. І відтоді ми навіть уявити Новий рік без ялинки не можемо. Адже вона найголовніший атрибут цього свята. І, напевно, в кожній сім'ї вже обговорили питання: чи ставити «живу» красуню, чи зустріти Новий рік, не зрубуючи ялину? Адже для того, щоб виростити чарівну ялиночку, буде потрібно, як мінімум, 6-8 років. Найбільш першокласні дерева ростуть на порядок довше, до 20 років.

Лісова красуня приносить до кожної хати не тільки святкову урочистість, але й свіжий, духмяний лісовий запах. Люди так звикли до цього атрибута новорічного свята, що забули про те, скільки коштує нашій природі зрубана ялинка.

Та все-таки найбільш велична вона у лісі, де приносить величезну користь. Адже хвойні ліси мають лікувальні властивості: вони оздоровлюють та дезинфікують повітря, виділяючи фітонциди і тим самим лікуючи нервові та астматичні захворювання. Безперечно, що цю функцію хвойні дерева можуть виконувати лише в лісі, але аж ніяк не в наших оселях.

А наші оселі можна чудово прикрасити штучними ялинками, або виготовленими вами власноруч.

Незвичайна новорічна ялинка розташована в італійському місті **Гіббіо**. (Слайд 4.) Її особливість, по-перше, у тому, що складається вона суцільно із новорічних вогників (різноманітних за кольором, формою та розміром), а, по-друге, — розташована вона горизонтально з нахилом на одному з пагорбів. Святкові ліхтарики, ніби вималювали її на поверхні землі. Таким чином мешканці міста вирішили зберегти хоч одну ялинку від вирубування.

Слайд. 4

Дуже оригінальну ялинку було встановлено в італійському місті **Мурано**. (Слайд 5.) Вона повністю скляна і виготовлена за спеціальною технологією, секрет якої відомий лише майстрам-склодувам. Вона невисока порівняно із вищезгаданими новорічними деревами, проте красою не поступається — струнка, грайлива, вона — втілення новорічної символіки.

Слайд 5

Наші предки на виготовлення ялинок і прикрас використовували той матеріал, який був у хаті. От і зараз люди, небайдужі до збереження природи, створюють чудові ялинки для святкування Нового року. (Слайди 6 - 14.)

Слайд 6

Слайд 7

Слайд 8

Слайд 9

Слайд 10

Слайд 11

Слайд 12

Слайд 13

Слайд 14

Можна посадити молоду ялину в діжку з землею та на період новорічного свята внести у приміщення, і кожен день, щоб дерево не посохло, зволожувати його хвою та коріння. Коли свято закінчується, ялину слід пересадити у землю. (Слайд 15.)

Слайд 15

4.5. Фізкультхвилинка з використанням здоров'язберігаючих технологій.

4.6. Робота над виробом.

- Незабаром Новий рік – час привітань та подарунків.
- Їх з нетерпінням чекають родичі, друзі, знайомі.

Гарним привітанням стане листівка із сюрпризом, виготовлена власноруч. (Слайд 16.)

Розгляд зразку виробу.

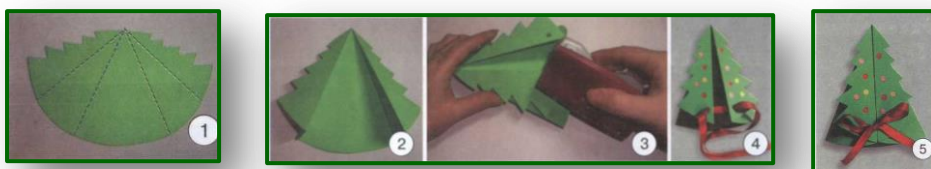
Щоб зробити таку новорічну листівку з паперу, вам знадобляться папір зеленого кольору формату А4, ножиці, діркопробивач, кольорова стрічка і гарний настрій.

4.7. Технологія виготовлення виробу.

Технологічна карта

Послідовність виконання

1. Виріж заготовку ялинки (фото 1).
2. Зігни її по зображених лініях (фото 2).
3. За допомогою вчителя зроби два отвори діркопробивачем (фото 3).
4. Засели в отвори стрічку та зав'яжи її бантиком. (фото 4-5).
5. Вдома напиши новорічні привітання й побажання.

4.8. Планування наступних трудових дій.

Отже, готуємо кольоровий папір, ножиці і. А наші чергові зараз нагадають вам правила техніки безпеки під час користування цим приладдям.

4.9. Повторення правил техніки безпеки під час користування ножицями.

Повторення правил поведження з ножицями

1. Користуйся ножицями із закругленими кінцями. Бережи ножиці в

зазначеному місці в певному положенні.

2. При роботі уважно стеж за напрямом різання.
3. Не тримай ножиці лезами вгору.
4. Не залишай ножиці з відкритими лезами.
5. Передавай товаришеві закриті ножиці кільцями вперед.
6. Під час роботи утримуй матеріал лівою рукою так, щоб пальці були осторонь від лез ножиць.

4.10. Самостійна робота учнів за технологічною картою.

В процесі роботи вчитель робить отвори діркопробивачем у виробках учнів. (Фото 2.90)

4.11. Показ виробів.

4.12. Підсумок заняття.

- Чи сподобалося вам ? Що нового ви дізналися ? Яку корисну інформацію ви отримали?

4.13. Рефлексія.

Визначте і назвіть найбільш прийнятний для вас спосіб збереження ялинки.

1. Прикрасити оселю символічними «дідухом» і «павуком» з соломи , як це робили наші предки.
2. Замінити живу ялинку штучною синтетичною.
3. Створити новорічну композицію із гілочок ялинки.
4. Використати для прикраси живу ялинку у горщику, яку навесні можна посадити в ґрунт.
5. Маючи свій будинок, виростити власну ялинку і прикрашати її у дворі.
6. Виготовити авторську ялинку із шишок, яблук, цукерок, картону, іншого.

Учні дають відповідь.

4.14. Прибирання робочих місць.